Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 10 (9385) | Суббота, январь 12 | 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Л. И. БРЕЖНЕВ ВУР-НУҢ ДАШТЫКЫ ХЕРЕКТЕР МИНИСТРИН ХҮЛЭЭП АЛГАН

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев январь 10-да Кремльге Совет Эвилелинде албанның найыралдыг аян-чорууң кылып келген Венгр Улус Республиканың даштыкы херектер министри Фридьеш Пуйяны хүлээп алган.

Чүректиң ханызындан найыралдыг байдалга эрткен беседа үезинде Совет Эвилели биле Венгр Улус Республиканың аразынга акы-дуңма найыралды база бүгү талалыг кады ажылдажылганы улам хөгжүдериниң айтырыгларының, а ол ышкаш ийи чурттуң сонуургап турары, делегейниң чамдык чугула айтырыгларының, ооң иштинде Европага айыыл чок чорук айтырыгларының талазы-биле санал-онал солчуушкуну болган.

Беседага киришкеннер: совет таладан — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, ССРЭ-ниң ВУР-да элчини В. Я. Павлов; венгр таладан—ВУР-нуң ССРЭ-де элчини Д. Рапаи олар.

(СЭТА).

Кызыл хоорай Совединиң «Кара-Хаак» совхозунуң хойжузу Оруспай Ендапович Чооду тоску беш чылдың баштайгы үш чылында төрүүр 100 хойга онааштыр чылдың-на ортумаа-биле 106 хураганны ап келген. Ол беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылында төрүүр 100 хойга онааштыр 108 хураганны камгалап алган болгаш хой бүрүзүнден-не 3,5 кг дүктү кырган.

Оруспай Ендапович 1974 чылдың үткуштур план-хүлээлгезин алган. Хойжу төрүүр 100 хойга онааштыр 110 хураганны алырын, хой бүрүзүнден 3,5 кг дүктү кыргырын хүлээнген.

ЧУРУКТА: О. Е. Чооду.

Фото С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

СЭКП ТК-да, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде, ВЦСПС-те база ВЛКСМ ТК-да

«1974 чылда улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседир дээш үлетпүр, тудуг болгаш транспорт ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында»;

«1974 чылда чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин база белеткээрин көвүдедир дээш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында» СЭКП ТК, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК доктаалдар хүлээп алган.

Үлетпүр, көдээ ажыл-агый, тудуг, транспорттуң болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының бүдүрүлгелериниң улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседири дээш эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның, крайларның болгаш областарның Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга тиилекчилерге СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның дипломнары-биле кады шилчип чоруур 58 Кызыл тугун, ооң иштинде эвилелдешкен республикаларга —8, автономнуг республикаларга, крайларга болгаш областарга —50 туктарны тургускан.

Социалистиг чарыштың мурнакчыларынга — ажылчыннарга, колхозчуларга, инженер-техниктиг ажылдакчыларга, бригадаларның, участоктарның, салбырларның, фермаларның болгаш звеноларның коллективтеринге күш-ажылга шылгараңгай чедиишкиннери дээш ССРЭ-ниң 10 Күрүне шаңналын немей тургускан.

«1974 чылда улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседири дээш үлетпүр, тудуг болгаш транспорт ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында» доктаалды бөгүн парлады.

«1974 чылда чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин база белеткээрин көвүдедир дээш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында» доктаалды даарта парлаар.

1974 чылда улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседир дээш үлетпүр, тудуг болгаш транспорт ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжын калбартып чоруткаш, беш чылдың үшкү, шиитпирлиг чылының даалгазын чедиишкинниг күүсеткен. 1973 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң темпизи бедээн, совет кижилерниң амыдырал деңнели улгаткан. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң Директиваларында айыткан кол-кол көргүзүглерин күүседиринге эргежок чугула чүүлдер тургустунган. Ажылчыннарның, колхозчуларның, инженерлерниң, техниктерниң, эртемденнерниң кызымаккай, эрес-маадырлыг ажыл-ижин СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыында бедии-биле үнелээн.

СЭКП ТК-ның декабрь (1973 ч) Пленумунга, ол Пленумга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугаазында эрткен үш чыл дургузунда беш чыл планының күүсеттингениниң түңнелдерин үндүрген, чурттуң экономиказын хөгжүдер талазы-биле, коммунистерни, комсомолчуларны болгаш бүгү ажылчы чоннарны 1974 чылда улус ажыл-агый планын күүседиринче мөөңнээр талазы-биле чаа улуг сорулгаларны салган.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң чүүлдүг деп көргени болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бадылааны 1974 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүдериниң Күрүне планы экономиканы хөгжүдериниң бедик темпизин чедип алырынче, ажылдың бүгү-ле шынар көргүзүглерин дыка экижидеринче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн база ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыг чоруун боттуу-биле улгаттырарынче угланган. Ону доллур болгаш ажыр күүседири бүгү беш чыл планын чедиишкинниг күүседиринге тодарадыкчы ужурдузалыг болбушаан, чурттуң экономиктиг күчү-шыдалын улам улгаттырарынга болгаш улустуң материалдыг чаагай чоруун база культурлуг деңнелин бедидеринге таарымчалыг байдалды тургузар.

Массалыг социалистиг чарыш, аңаа үндезилээш, ажылчы чоннарның чогаадыкчы эгелээшкинин бедидери мооң мурнундагызы ышкаш чурттуң экономиказын улам хөгжүдериниң күчүлүг бырызы боор турар. СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыынга харыы кылдыр мурнакчы ажылчыннар болгаш күш-ажылчы коллективтер бедик социалистиг хүлээлгелерни албышаан, 1974 чылда улус ажыл-агыйының планын хуусаазындан эрте күүседири дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжын калбартырынче үлетпүрнүң, тудугнуң, транспорттуң болгаш өске-даа адырларның бүгү ажылдакчыларын кыйгырган.

Ажылчы чоннарның инициативазын чүүлдүг деп көргеш, ону деткивишаан, СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ Төп Комитединиң доктаалдары болза: эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-лары, партияның крайкомнары, обкомнары, округкомнары, райкомнары, партия эге организацияларны, эвилелдешкен база автономнуг республикаларның министерстволары, ведомстволары, ажылчы чоннар депутаттарының Советтерниң күүскомнары, профэвилел, комсомол организациялары организакчы болгаш масса-политиктиг ажылды **1974 чылда улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседири дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжын** калбартып чорударынче угландырар.

Беш чылдың дөрткү чылында **эң эвээш чарыгдалдыг, эки шынарлыг, эң-не хөй продукцияны бээр**—деп, кыйгырыын алаа-биле чарышты үргүлчүлээр.

Ол сорулга-биле чаржып турарларның күженишкиннерин мооң адаанда кол-кол сорулгаларже мөөңнээр:

бүдүрүлге черлерин чаартырының болгаш техника талазы-биле эде дериириниң, чаа бүдүрүлге күчүлерин ажыглалга кииреринин дүргедеткениниң азы эргилерин улам долу ажыглаарының, дериг-херекселдер ажылының ээлчеглиг чоруунуң коэффициентизин бедиткениниң, технологтуг чорудулгаларны интенсификастаарының күсели-биле продукцияны доктааттынган номенклатура болгаш ассортимент талазы-биле бүдүрериниң хемчээлин көвүдедиринче болгаш ону бээрин планын ажыр күүседиринче;

эртем-техниктиг депшилгени шапкынчыдып, эң ылангыя хөй күш үнер, дузалал ажылдарын механизастап база автоматизастап тургаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырарының темпизин бедидеринче, профессионалдыг мергежилди улам улгаттырарынче, хөй станоктарга ажылдаарын калбартырынче, профессияларны шиңгээдип катай ажыглаарынче, ажыл шагын халас эрттирерин кызырарынче, кылыр ажылдың техниктиг үндезин норма-чижектерин ажыглаарынче;

амгы үениң эртем-техниктиг деңнелинге дүгжүп турар машиналарны, дериг-херекселдерни чогаадып кылгаш, бүдүрүлгеге дүрген ажыглаарынче, оларның материал чарыгдалын эвээжедиринче, чаа-чаа материалдарны, депшилгелиг технологтуг аргаларны, эргелеп-башкарарының ажыктыг аргаларын тургузуп ажыглаарынче, күш-ажылды болгаш бүдүрүлгениң ажылын эртемге үндезилеп организастаарынче;

тудугларны кылырының хуусааларын кызырарынче болгаш кол-кол фондуларны ажыглалга кииреринин шапкынчыдарынче, курлавырларны доозар тудугларже мөөңнээринче, бүдүрүлге ажылдарының депшилгелиг аргаларын ажыглаарынче;

кылып үндүрүп турар продукцияның болгаш тудуг ажылдарының шынарын үндезини-биле экижидеринче, шынар демдээ-биле кылып үндүрүп турар продукцияның техниктиг деңнелин, сорттуг шынарын болгаш продукцияга үлүүн бедидеринче;

бүгү-ле материалдыг курлавырларны улам рационалдыг ажыглаарынче, чиг-эттии, металлды болгаш өске-даа материалдарны, оттулар чүүлдү, электри энергиязын камнаарынче, кандыг-даа хевириниң чидириглерни шыңгыы кызырып, ону болдурбазынче;

улустуң хереглел бараанналын чоннуң негеп турар ассортиментизин ёзугаар бүгү адырларның бүдүрүлгелеринге кылып үндүрерин көвүдедиринче;

садыглаарының депшилгелиг аргаларын болгаш хевирлерин калбаа-биле ажыглаарынче, хандырылганың культуразын бедидеринче;

транспорттуң болгаш харылзааның бүгү-ле хевирлери-биле улус ажыл-агыйын болгаш чонну хандырарын экижидеринче, хереглекчилерге чүъктерни дүрген чедиреринче, транспорт чүүлдерин таарымча чок ажыглаар болгаш аңаа турар чоруун эвээжедиринче;

бүдүрүлге черлериниң, бүдүрүлге каттыжыышкыннарының, тудугларның болгаш өске-даа организацияларның материал-техниктиг хандырылгазын сайзыраңгайжыдарынче;

продукцияның бот-үнезин, тудуг ажылдарының төлевир өртээн чиигедиринче, бүдүрүлгениң арыг орулгазын өстүреринче, орулгалыын бедидеринче.

Социалистиг чарыш 1974 чылда тоску беш чылдың онаалдаларын күүседири дээш бүгү улустуң демиселин уламчылаары боор турар, ону барымдаалааш, министерстволар, ведомстволар профэвилелдериниң ТК-лары-биле кады бо чылдың чарыш негелделерин улус ажыл-агыйының, үлетпүрнүң адырлар аайы-биле төлевилээрде, Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжын беш чылдың үшкү чылында калбартыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК-ның доктаалында база бо доктаалда айыткан сорулгаларны барымдаалаар.

Бүгү улустуң социалистиг чарыжының чаагай чаңчылдарын уламчылап, калбартып, 1973 чылда чедип алдынган дуржулганы ажыглап тургаш, бүдүрүлге черлеринге, тудугларга, районнарга, хоорайларга, адырларга бригадаларның, участоктарның, салбырларның, ээлчеглерниң, цехтериниң чарыжын база кол профессияларлыг ажылчыннарның хууда чарыжын улам делгерендей калбартырын эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларынга, партия крайкомнарынга, обкомнарынга, округкомнарынга, хоорkomнарынга, райкомнарынга, министерстволарга, ведомстволарга, партия, профэвилел, комсомол организацияларыга дагзыр. Төрелдешкек болгаш холушкак бүдүрүлге черлери-биле тудугларның, бүдүрүлге каттыжыышкыннарының, эртем-шинчилел, төлевилел, конструктор организацияларының аразында социалистиг чарышты сайзыраңгайжыдар.

Бүдүрүлгениң иштики курлавырларын эң четче ажыглаарынга үндезилээш, социалистиг чарышты чаа, улам бедик деңнелче көдүрер, үткуштур планнарны төлевилеп, күүседип дээш бүдүрүлге черлериниң коллективтериниң шимчээшкинин бүгү хемчеглер-биле деткиир. Бүдүрүлге черлериниң коллективтериниң ол планнарны күүседиринге эргежок чугула дузаны көргүзүп турарын министерстволарга, ведомстволарга, план органнарынга, материал-техниктиг хандырылга органнарынга дагзыр.

1974 чылда улус ажыл-агыйының планын бүгү үлетпүр, тудуг, транспорт бүдүрүлгелериниң күүседири дээш хоорайларның, хоорайлар районнарының;

улус ажыл-агыйының планының онаалдаларын эң чугула эртем-техниктиг айтырыгларның аайы-биле чедиишкинниг күүседири дээш эртем-шинчилел, төлевилел, конструктор организацияларының, бүдүрүлге черлериниң коллективтериниң Бүгү-эвилел социалистиг чарыжын организастаар.

Чыл дургузунда ажыл түңнелдериниң аайы-биле социалистиг чарышка тиилээннерге тыпсыр шаңналдарны тургузар:

бүдүрүлге черлериниң, бүдүрүлге каттыжыышкыннарының, тудугларның, эртем-шинчилел организацияларынга, оон-даа өскелерге — дипломнар-биле, 180 муң рубль түңнүг акша шаңналдары-биле катай СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң, ВЛКСМ ТК-ның шилчиир 750 кызыл тугу (улус ажыл-агыйының планының онаалдаларын эртем-техниктиг эң чугула айтырыгларның аайы-биле чедиишкинниг күүсеткени дээш—оларның 25-ин тыпсыр). Күженишкинниг үткуштур планнарны хүлээп алгаш, күүсеткен, камнап алган чиг-эдиниң, материалдарының күсели-биле пландан ажыр продукция бүдүрүп үндүрерин хандырган коллективтерге үк шаңналдарның хемчээлин 25 хуу чедир улгаттырып бээр;

хоорайларга болгаш хоорайлар районнарынга — СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир 100 Кызыл туктары-биле дипломнарны база 10—40 муң рубль хемчээлдиг акша шаңналдарын;

эң эки бригадаларга (участокторга) — министерстволарның ведомстволарның болгаш профэвилелдер ТК-ларының хүндүлүг тукчугаштарын. Тукчугаштар-биле шаңнаткан бригадаларның кежигүннеринге дипломнарны база өртектиг белектерни тыпсырын доктаадыр.

кол профессиялар ажылчыннарының социалистиг чарыжының тиилекчилеринге — министерстволарның (ведомстволарның) болгаш профэвилелдер ТК-ларының хүндүлүг дипломнарын база тураскаал белектерни.

Адырның иштинде бүдүрүлгелерниң, тудугларның база организацияларның социалистиг чарыжының түңнелдерин квартал (чартык чыл) санында үндүрүп, оларга ССРЭ-ниң министерстволарының (ведомстволарының) болгаш профэвилелдер ТК-ларының шилчиир Кызыл туктарын акша шаңналдары-биле кады тыпсыр чурумну хевээр арттырар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1953 чылдың апрель 11-де № 1002 доктаалын ёзугаар бүдүрүлгелериниң база организацияларның ажылдакчыларынга шаңналдарны төлээри-биле шалың төлевириниң ниити фондузунуң 0,05-тен 0,1 хуу чедир хемчээли-биле акша-хөреңгилерни министерстволарга улгаттырарын амгы беш чылдың төнчүзүнге чедир узадыр.

Эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларынга, партия крайкомнарынга болгаш обкомнарынга, министерстволарга база ведомстволарга, эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге профэвилелдер болгаш комсомол органнары-биле кады чыл дургузунда чазактың шаңналдарынга киирерин чөпшээрээр;

адырларның иштинге продукция бүдүрериниң база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң эң бедик деңнелин чедип алганы болгаш күш-ажылга өске-даа кайгамчыктыг түңнелдери дээш, бүдүрүлгениң мурнакчыларын, бригадаларның (участоктарның) кежигүннерин;

беш чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен, бүдүрүлгениң техниктиг деңнелин бедидеринге, чаа техниканы тургузарынга болгаш бүдүрген продукциязының шынарын экижидеринге, эң чугула объектилерниң хуусаа бетинде ажыглалга кииреринге база чаа бүдүрүлге күчүлерин шиңгээдип алырынга улуг чедиишкиннерни чедип алган эң эки бүдүрүлгелерни, тудугларны болгаш организацияларны.

Социалистиг чарышка күш-ажылчы бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш, ажылчыннарны, инженер-техниктиг ажылдакчыларны болгаш албан-хаакчыларны шаңнаары-биле «1974 чылда социалистиг чарыштың тиилекчизи» база «Тоску беш чылдың шалыпчызы» деп чаңгыс аай Бүгү-эвилел демдектерни тургузар.

Беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткен бүдүрүлгениң мурнакчыларын «Тоску беш чылдың шалыпчызы» деп демдек-биле шаңнавышаан, тураскаал белекти тыпсырын доктаадыр. Ук демдек-биле шаңнаар дугайында шиитпирни чогуур министерство, (ведомство) болгаш профэвилел ТК-зы кады хүлээп алыр.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезинге Бүгү-эвилелдиң Хүндүлел самбыразын тургузар. Аңаа тоску беш чылда адырның иштинге эң бедик бүдүрүлге көргүзүглерин чедип алган бүдүрүлгелер болгаш организациялар коллективтерин киирер. ССРЭ-ниң УАЧД-те оларның ажылының дуржулгазын калбаа-биле көргүзерин организастаар.

Үлетпүр бүдүрүлгезиниң, тудугнуң болгаш транспорттуң мурнакчыларынга — ССРЭ-ниң Улус ажыл-агый чедиишкиннериниң делгелгезиниң киржикчилеринге материалдыг мактал-шаңналдың СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң 1972 чылдың август 14-теги № 610 доктаалында көрдүнген саңга болгаш хемчээлге дүүшкен хемчеглерни доктаадыр.

Бүдүрүлгениң дээре коллективтериниң, мурнакчыларының, чаартыкчыларының чедиишкиннерин пропагандалаарын, калбак нептередирин күштелдирер сорулга-биле министерстволар, ведомстволар социалистиг чарышка тиилекчилерниң — бүдүрүлгелерниң, цехтерниң, бригадаларның, кол профессияларның ажылчыннарының мурнакчы дуржулгазын өөрениириниң, нептерединиң тодаргай программазын 1974—1975 чылдарда ажылдап кылыр болгаш боттандырар.

Күш-ажылдың мурнакчы аргаларын, эртемниң, практиканың чедиишкиннерин нептередирде эртем-шинчилел, конструктор, төлевилел организацияларын, дээди өөредилге черлери-биле бүдүрүлге коллективтериниң дем каттыштырылгазын калбартып, быжыглаар.

1974 чылдың дургузунда Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының канчаар чоруп турарын, мурнакчы ажылчыннарның, бригадаларның, цехтерниң, бүдүрүлгелерниң, хоорайларның, областарның, крайларның, республикаларның чедип алган тодаргай базымнарын, үткуштур пландарның болгаш социалистиг хүлээлгелерниң квартал, чыл түңнелдерин төп болгаш чер-чер солуннарының, журналдарының, ном үндүрер черлериниң, телевидениениң болгаш радиоң, документалдыг киноңуң редакциялары үргүлчү чырыдар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, кылыглар шынарын экижидер, бүдүрүлге күчүлерин ажыглалга киирерин, шиңгээдип алырын дүргедедир, машиналарның, дериглерниң бедик бүдүрүкчүлүг хевирлерин, технологтуг чорудулгаларны болгаш чаа материалдарны ажылдап кылыр, бүдүрүлгеге нептередир дээш социалистиг чарышты организастап турарының тодаргай дуржулгазын чырыдарын экижидер. Чарыштыг коллективтерниң болгаш кол профессияларның ажылчыннарының харылзажылгаларын эрттирерин практикалаар.

Совет кижи бүрүзүнүң чогаадыкчы аргаларын, массаларның инициативазын хөгжүдерниң, социалистиг коллективизмге чаңгыктырарының дээштиг чепсээ болур социалистиг чарыштың кижизидикчи ролюн чырыткыландыр, ханы көргүзер, социалистиг чарыш айтырыгларының талазы-биле парлалга, радио, телевидение чүүлдериниң дээштиг болуруң улам бедидер дээш демисежир.

Социалистиг чарыштың канчаар чоруп турарын болгаш түңнелдерин көргүзеринге тураскааткан тускай арыннарны төп болгаш чер-чер солуннарынга парлап үндүрерин үргүлчүлээр.

* * *

Бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбак нептереткеш, маадырлыг ажылчын аңгы, инженерлер, техниктер, эртемденнер үлетпүрнүң, тудугнуң, транспорттуң болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының бүгү ажылдакчылары 1974 чылдың планын хуусаа бетинде күүседирин хандырып, ооң уламындан тоску беш чылдың планын күүседиринге, коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынга, Төрээн чурттуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн быжыглаарынга, совет кижилерниң амыдыралын улам ыңай экижидеринге боттарының төлептиг салыышкынын киирер дээрзинге СЭКП ТК, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК бүзүрелин илергейлеп тур.

ЧЕЛЯБИНСК ОБЛАСТЬ. Троицк ГЭС-те 500 муң киловатт күчүлүг энергоблоктуң тудуу доостур чыгаан.

ЧУРУКТА: 500 муң киловатт күчүлүг чаа турбоагрегаттың чанында. Б. КЛИПИНИЦЕРНИҢ фотозу.

БЕДИК КӨДҮРЛҮҮШКҮННҮГ БАЙДАЛГА

СЭКП ТК-ның декабрь (1973 чыл) Пленумунуң түңнелдерин Тываның бүгү коммунистери болгаш ажылчы чоннары аажок улуг бедик көдүрлүүшкүннүң болгаш сырый каттышкынның байдалынга чугаалажып турар. СЭКП ТК-ның ол Пленумунуң материалдарын чугаалашкан партия активиниң хуралдары дүүн **Сарыг-Сепке, Чадаанага, Кызыл-Мажалыкка, Шагаан-Арыгга, Самагалдайга** болгаш **Эрзинге** болуп эрткилээн.

Партия активтериниң хуралдарынга чүве чугаалаан эштер шуптузу-ла СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирин, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле партия Төп Комитединиң болгаш ооң Политбюрозунуң ажыл-чорудулгазын изии-биле деткип, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң Пленумга чугаазында айыттынган чүүлдерни болгаш түңнелдерни бүрүн долузу-биле чүүлдүгзүнүп, деткип турарын сеткил ханызындан илергейлээннер.

Беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының планнарын күүсеттиринге районнарның ажыл-ишчилери боттарының үлүүн киргенин ол хуралдарга демдеглеп турар. Малчыннар, тараажылар, тудугжулар, үлетпүрнүң, транспорттуң, амыдырал хандырылгазының ажылдакчылары продукция бүдүрериниң талазы-биле чедиишкиннерни чедип алган, хөй-хөй коллективтер планын элээн ажыр күүсеткен. Ооң-биле кады партия хуралдарынга ажыл-херекте, ылангыя бүдүрүлге күчүлерин, курлавырларны ажыглап турарында четпестер ам-даа эвээш эвес дээрзин демдеглээннер. Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүреринде четпестер болгаш күрүнеге садарының талазы-биле планын күүсетпес таварылгалар база бар. Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарының база социалистиг чарышты калбартырының талазы-биле ажылды улам ыңай экижидери негеттинип турар.

Партияга, совет улуска СЭКП ТК-ның Кыйгырыы партия организацияларынга харысалгалыг сорулгаларны хүлээндирип турар. Ол Кыйгырыгны бүгү ажылчы чоннар изии-биле деткип турарын, оларны чаа-чаа ажыл-херектерже сорук киргенин хуралдарга сеткил ханышкыны-биле демдеглээннер. Беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылының планнарын болгаш хүлээлгелерин күүседир дээш социалистиг чарыш коллективтерде улам калбарган.

Партия активиниң хуралдары СЭКП ТК-ның декабрь (1973 чыл) Пленумунуң түңнелдерин бүрүн долузу-биле чүүлдүгзүнген база партияга, совет улуска СЭКП Төп Комитединиң Кыйгырыын боттандырарынга дүүштүр беш чылдың дөрткү чылының планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседиринче республиканың ажылчы чоннарының күжүн мобилизастаар талазы-биле хемчеглерни айыткан резолюцияны чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп ап турар.

Чемишчидилгелерни— шөлдерже

Тоску беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылында бедик дүжүт дээш организакчы ажыл шагда эгелээнин билир болгай бис. Тараа шөлдеринге өдек төгери, биргээр чугаалаарга, органиктиг чемишчидилгелерни ажыглаары бедик дүжүт дээш демиселдиң бир чугула чүүлү болур.

Сөөлгү медээ-биле алырга, тараа шөлдеринге өдек төгери республикада эрткен чылдаазындан дээре чоруп турар. Бир эвес республиканың ажыл-агыйлары эрткен чылдың бо үезинде тараа шөлдеринге 136.483 тонна өдекти төккеш, планны 72,6 хуу күүсеткен турган болза, ам 171.186 тонна өдек төктүнген ийикпе планны 78,9 хуу күүсеткен. Шөлдерге өдек төгерин Барыын-Хемчик, Таңды, Бии-Хем, Каа-Хем районнарының болгаш Кызыл хоорайның көдээ ажыл-агыйлары өскелерден дээре чорудуп турар. Ол ажыл ылаңгыя республиканың совхозтарында эрткен чылдаазындан дээре чоруп турар. Чижээ, 1973 чылдың бо үезинде республиканың совхозтары 101.263 тонна өдекти шөлдерге төккеш, планны 73 хуу күүсеткен турган болза, ам 145.874 тонна өдек шөлдерге төктүнген ийикпе планны 89,2 хуу күүсеткен.

Ындыг болза-даа колхозтар шөлдерге өдек төгерин эрткен чылдаазындан оожум чорудуп турарын айтыр херек. Чижээ, республиканың колхозтары эрткен чылдың бо үезинде 35.220 тонна өдекти төккеш, планны 71,3 хуу күүседип алган турган болза, ам чүгле 25.312 тонна өдек төктүнген ийикпе план дөңгүп-ле 47,2 хуу күүсеттинген.

Совхозтар шөлдерге өдек төгерин эрткен чылдаазындан дээре чорудуп турар болза-даа, оларның аразында ук ажылды дыка оожум чорудуп турарлары база бар. Чижээ, «Чыраа-Бажы», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Найырал», «ҮТКА 25 чылы» совхозтар шөлдерге өдек төгериниң планын чүгле 20—30 хуу күүсеткен.

Тоску беш чылдың дөрткү чылының баштайгы айының он хонуу чаа-ла эртип турар. Ынчангаш шөлдерге өдек төгериниң планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүседип алырының болдунар аргалары, четчир шаг-үези ам-даа бар.

Ажыл-агыйларның удуртукчулары, ылаңгыя агрономнар ук ажылды хүннүң эң чугула айтырыгларының бирээзи кылдыр көөр ужурлуг.

ОРГАНИЗАКЧЫ АЖЫЛДЫН ДЕҢНЕЛИН БЕДИДЕР

Кызыл хоорайның XXI партия конференциязындан

НАЙЫСЫЛАЛ Кызылдың Коммунистериниң конференциязы тоску беш чылдың баштайгы үш чылдарында партия организацияларының удуртулгазы-биле ажыл-ишчилерниң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга чедип алган түңнелдерин хандыр анализтээн болгаш кол кичээңгейни чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, беш чылдың арткан чылдарында чедип алыр сорулгаларже угландырган. Партия хоорковунуң отчёт илеткелин кылган ооң бирги секретары **В. Б. Добромыслов** болгаш санал берген делегаттар тодаргай сан-чурагайларны, фактыларны болгаш чижектерни көргүскен.

Найысылалдың үлетпүрү үш чылдарда продукция бүдүрериниң болгаш сайгарарының күрүне планын эрткен чылдың декабрь 16-да хуусаа бетинде күүсеткен. Ол-ла үениң дургузунда пландан ажыр 11 миллион киловатт-шак электроэнергияны, 35 муң кубометр дилиг материалдарын, 4,4 млн. тудуг тууйбузун, 53 муң эжеш кидис болгаш хөм идиктерни, 720 тонна эътти, 890 тонна хлеб-булка кылыгларын болгаш өске-даа чамдык продукцияны бүдүрген. Пландан ажыр 5,6 миллион рубльдиң продукциязын сайгарган, ол-ла үеде үлетпүр бүдүрүлдезиниң хемчээли 23 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 16,2 хуу өскен.

Автомобиль, хем болгаш агаар транспортунуң бүдүрүлгелери боттарының ажылын элээн экижиткен. Беш чылдың эгезинден бээр чүък сөөртүлгезиниң хемчээли 43,2 хуу өскен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 19,4 хуу көвүдээн. Үлетпүрнүң, культура-амыдыралдың болгаш чуртталганың хөй-хөй чугула тудугларын ажыглалга кийрер талазы-биле тудугжулар хөй чүүлдү кылган.

Алгы, тууйбу заводтарының, эът комбинадының, Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйының, № 2 АТБ-ниң, сайгарылга баазазының коллективтери чедиишкинниг ажылдап турарын конференцияга демдеглээн.

Кызыл хоорай Совединиң ажыл-агыйлары «Көк-Тей», «Кара-Хаак», «Сукпак» совхозтар, «Тере-Хөл» колхоз багай эвес түңнелдерни чедип ап, үш чылдарда күрүнеге пландан ажыр 1100 тонна эътти, 4,3 миллион борбак чуурганы, 380 тонна сүттү болгаш өске-даа продукцияны саткан. Ажыл-агыйлар эрткен чылын мал болгаш чер ажылының продукциязын күрүнеге садарының талазы-биле социалистиг хүлээлгезин күүсеткен.

Чоннуң медицина, амыдырал хандырылгазының, улус өөредилгезиниң талазы-биле ажылды экижидериниң талазы-биле чамдык чүүлдер кылдынган.

Үлетпүр бүдүрүлгеде, тудугда болгаш транспортта база көдээ ажыл-агыйда үлегер-чижектиг коммунистер болгаш он-он кайгамчык мурнакчылар өзүп үнгенин илеткелге демдеглээн. Оларга алгы, хлеб, тууйбу заводтарының, Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйының ажылчыннары Гавриченкону, Зимениннаны, Макшановту, Гольцовту, дааранықчы Сумбаны, шуткукчу Сандыкты, чолаачылар бригадазын удуртуп турар Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Зюзинни, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады Мякишевти, тудугжулар Санданны, Ельшованы, Белковту болгаш хойжу Чоодуну, саанчы Долганинаны, механизаторлар Булатовту, Түлүштү, инек кадарчылары Стылыкты, Богаевти болгаш өске-даа хөй-хөй эштерни хамаарыштырып болур.

ОТЧЁТТУГ үеде партия организацияларының ажыл-чорудулгазы утка-шынарының талазы-биле улам байлакшып, түңнелдериниң талазы-биле дээштиг апарганын бүзүрелдиг чугаалап болур дээш, эш Добромыслов коллективтерниң күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин калбартырынче боттарының күженишкинин угландырбышаан, чүткүлдүг база шудургу ажылдап турар партия организацияларын чижекке киирген.

Хөй-хөй партия организациялары СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлерин күүсетпишаан, ажыл-агый сорулгаларын шиитпирлээринге дайынчы арга-шинээзин бедиткен. № 2 АТБ-де, 48-ки тудуг эргелелинде, харылзаа белдиринде, алгы заводунда, «Тыва көдээ тудуг» трестиң автобаазазында, республика эмнелгезинде, «Көк-Тей» совхозта болгаш өске-даа коллективтерде парторганизациялар оларга хамааржыр. Ол партия организациялары бүдүрүлгениң, партийжи иштики ажылдың болгаш идей-политиктиг кижизидилгениң үндезин айтырыгларынче кол кичээңгейни салып турар. Ылаңгыя 48-ки тудуг эргелелинде, № 2 АТБ-де парторганизациялар иштики курлавырларны дилеп тыварының, социалистиг чарышты организастаарының, чаа техниканы бүдүрүлгеге нептередириниң, коллективке күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарының талазы-биле чугула сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлеп турар.

ЫНЧАЛЗАЖОК беш чыл планын күүседириниң талазы-биле чамдык күш-ажылчы коллективтерниң деңнелдески ажылдаарын партия хоорковуу болгаш чамдык парторганизациялар хандырып шыдавайн турарын конференция чидии-биле демдеглээн. «Тудуг кезектери» комбинат, Каа-Хемниң хөмүр-даш разрези, сүт комбинады болгаш өске-даа чамдык коллективтер беш чыл планында көрдүнген контроль чурагайлардан хожудап турар.

Үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлин ап көрээл. Беш чыл дургузунда ооң ниити хемчээли 288 миллион хире рубль болур турган болза, эрткен үш чылда ол көргүзүг 161 миллион рубль болган. Ынчангаш арткан ийи чылдың чыл бүрүзүнде-ле ортумаа-биле планнаттынганындан 10 миллион рубль хөй продукцияны бүдүрер апаар. Продукцияны сайгарар талазы-биле байдал база ындыг, ынчангаш ооң деңнели беш чылдың эрткен чылдарындан арткан ийи чылында дыка бедидери негеттинип турар. Моон алгаш көөрге, хоорайның үлетпүрү беш чылдың онаалдазындан хожудап турар. Ооң өзүлдези ниити республиканыындан 14 хуу куду боop турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү ниити республикада үш чылдарда 24 хуу бедээн болза, а Кызылда чүгле 16 хуу болган, ынчангаш ооң өзүлдезиниң темпизи оожум болуп турар-дыр. Беш чыл дургузунда хоорайга чаа тудуглар кылырынга көрдүнген 126 миллион рубль капитал салыышкынындан 59 миллион рубльди шиңгээдип алган. Чамдык чугула тудуглар ажыглалга кирбейн турар. Ынчангаш беш чылдың арткан ийи чылында кылыр ажылдың хемчээли база аажок улуг. Партия хоорковуу, ооң бюрозу, чамдык партия организациялары күш-ажылды организастаарының, курлавырларны дилеп тыварының айтырыгларын четпес шиитпирлеп турарындан ындыг хожудаашкыннар болган. Инженер-техниктиг ажылдакчыларның бүдүрүлге айтырыгларын шиитпирлеп турарында улуг четпестер бар.

Материал-техниктиг хандырылга негелдеден хожудап турар. Чамдык бүдүрүлгелерде, тудуг организацияларында күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак, прогулдаар, ажылдан озалдаар, анаа турар чоруктар үзүткаттынмаан.

Ооң ужурунда чамдык бүдүрүлгелер планын үр үеде күүсетпейн турар. Чижээ, даараныгла комбинады, «Сельхозтехниканың» районнар аразының каттыжыышкыны, «Тудуг кезектери» комбинат болгаш өске-даа коллективтер, чамдык тудуг организациялары чыл бүрү хожудап турар. Ук бүдүрүлгелерниң партия организациялары, партия хоорковуу, ооң үлетпүр болгаш транспорт килдизи ооң чылдагаанын тодарадыр талазы-биле кошкак ажылдап, оларның ажылынче ханылап кирбейн турарын конференцияга делегаттар — «Тыва тудуг» тресте партком секретары **В. К. Казак**, «Кызыл тудуг» эргелелинде монтажник **В. С. Салчак** олар шүгүмчүлээн.

— Партия хоорковуу, ооң секретарьлары чугула тудуглар чүгле ажыглалга кирер дей бергенде дүвүреп эгелээр шын эвес практика бар — деп, эш Казак чөптүг-биле шүгүмчүлээн. «Тудуг кезектери» комбинаттың багай ажылының дугайын хуралдарга, СЭКП хоорковунуң пленумнарынга үргүлчү дыннап келген-даа болза ук айтырыгны шиитпирлээри бурунгаарлавайн турар. Хоорковунуң, ылаңгыя ооң үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң ажылдакчылары ону чайладыр дугайында тодаргай хемчег албааның ол демдеглээн.

Кызылдың дааранылга комбинадында байдал база ооң дээрелевес. Сөөлгү ийи чылда коллектив планын күүсетпээн. Ооң кол чылдагааны материалдыг хандырылганың болгаш ажылчыннар санының чедишпезинде. Комбинат эки дерилгелерлиг чаа бажыңны алза-даа, четпестер чайлаттынмаан. Партия хоорковуу ол бүдүрүлгеде ол четпестерни чайладыр талазы-биле коллективке, ында парторганизацияга практиктиг дузаны четпес көргүзүп турар.

Боттарының коллективтери бүдүрүлге планын канчаар күүсеткенинин, социалистиг чарышты канчаар организастап турарын, ажыл-ишчилерни кижизидеринге күш-ажылчы коллективтерниң ролюн улам бедидериниң, курлавырларны чөп ажыглаарының база ажыл-ишчилерге таарымчалыг байдалды тургузарының эргежок чугулазының дугайында айтырыгларны делегаттар—№ 2 АТБ-де чолаачы **Н. И. Осипенко**, «Тыва көдээ тудуг» тресттиң автобаазазының директору **Л. Р. Хасанова**, пассажирлер АТБ-зиниң кол инженери **Е. И. Семыкин** болгаш өске-даа эштер чугаалаан.

Хоорай Совединиң ажыл-агыйларынга мал болгаш чер ажылының культуразын бедидериниң, ылаңгыя продукт бүдүрерин көвүдедир болгаш малдың уксаазын экижидер талазы-биле үндезин айтырыгларга партия хоорковунуң көдээ ажыл-агый килдизи база хоорковуускомнуң көдээ ажыл-агый эргелели болгаш өске-даа албан черлери кичээңгейни күштелдирзе чогуур дээрзин делегаттар: «Көк-Тей» совхозта партбюро секретары **В. Г. Гаврилова**, «Кара-Хаак» совхозтуң хойжузу **О. Е. Чооду**, «Тере-Хөл» колхозта партком секретары **С. Г. Чигжит** олар онзалап демдеглээннер. Ылаңгыя «Кара-Хаак» совхозта малга быжыг чем-суур тургузар, специалистерниң ролюн бедидер, малчыннарның культура хандырылгазын экижидер талазы-биле хемчеглер дыка четпес дээрзин эш Чооду шүгүмчүлээн.

ИЛЕТКЕЛДЕ болгаш делегаттарның саналдарында партия хоорковуу, ооң бюрозу күүселдениң хыналдазынче кошкак кичээңгей салып турарын айыткан. Ылаңгыя эң чугула тудуг объектилерин ажыглалга кийрер хуусаазын, графигин тургузуп турза-даа, олар организакчы ажыл-биле быжыглаттынмас болгулаар. Хоорайның чылыдылга шугумунуң тудуу, суг дамчыдылгазы, канализация тудуунуң талазы-биле чугаалар хөй болган, а бурунгаарлаашкын эвээш. Чижээ, чылыдылга шугумун тудар талазы-биле эрткен чылын планнаттынган ажылдың чүгле чартыы күүсеттинген. Мааа партия хоорковуу ол организацияларның удуртукчулары коммунистерден негелдени кошкатканы тодаргай.

ОРГАНИЗАС-политиктиг чугула хемчег — партдокументилер солуушкунунга белеткел болгаш ооң чорудулгазы партия эге организацияларының бүгү ажылын экижидеринге, оларның дайынчы арга-шинээзин бедидеринге дээштиг салдарны чедиргени чугаажок. Ындыг организациялар хоорайда хөй дээрзин конференцияга демдеглээн. Ынчалзажок илеткелчи болгаш санал берген эштер чамдык парторганизацияларның организакчы болгаш идей-политиктиг ажылының деңнели чавыс дээрзин айыткан. Чижээ, «Кызыл үлетпүр тудуг» эргелелинде, пассажирлер АТБ-зинде, пароходствода парторганизацияларның коллективке авангардчы ролю чавыс. «Тыва суг-тудуг» тресте, «Сукпак» совхозта, хөгжүм-шии театрында парторганизациялар хуралдар эрттирериниң Уставта көрдүнген хуусаазын үреп турар. Чамдык парторганизацияларда коммунистер хуралга чүгле 70 хуу хире кээр таварылгалар бар, оларга хуралдар бүдүрүлгениң хевирлиг боол, принципиалдыг шүгүмчүлел эвээш болгулаар. СЭКП Уставын каржызы-биле үреп турар коммунистер чамдык партия организацияларда ам-даа бар, оларның чамдыктарын партиядан үндүргүлээн. Хоорком болгаш ооң организастыг килдизи парторганизацияларның дайынчы арга-шинээзин бедидер, оларның ажылының стилин улам сайзыраңгайжыдар талазы-биле ам-даа шудургу, чүткүлдүг ажылдаар ужурлуг дээрзин конференцияның делегаттары чөптүг-биле шүгүмчүлээн.

Коммунистерниң болгаш кежигүн эвес активтиң марксисчи-ленинчи өөредилгезин организастаар, идей-политиктиг болгаш культура-массалыг ажылды экижидер талазы-биле ам-даа хөй чүүлдү кылыры негеттинип турар. Идеология ажылының амыдырал-биле холбаазы кошкак, ёзу барымдаалаар чорук үзүткаттынмаан.

Найысылалда идеология албан черлери, кино, театр, филармония ышкаш чогаадыкчы коллективтер, спортчу организациялар эвээш эвес. Оларның ажылын утка-шынарлыг, солун, чедиңгир боддурар талазы-биле партия, профэвилел, комсомол организацияларының ап турар хемчеглери кошкак.

— Ылаңгыя театрда, кинотеатрларда, филармонияда чугула хемчеглерни чорудуп турарының культуразы чавыс, Тайга станциязынга, Хербис даанга чоннуң хаактап, селгүүстээшкинин безин болур-чогууру-биле организастап шыдаваан — деп, делегат эш Хасанованың шүгүмчүлээни таварылга эвес. Бо чугула айтырыгларже СЭКП хоорковуу, партия эге организациялары доктаамал кичээңгей салза чогуур.

Конференцияга шүгүмчүлелдер принципиалдыг болгаш ажыл-херекчи байдалдыг болган.

СЭКП обкомунуң бирги секретары **Г. Ч. Ширшин** конференцияга чүве чугаалаан. Эш Ширшин партия организациязының удуртулгазы-биле найысылалдың ажылчы чоннарының беш чылдың эрткен чылдарында чедип алган чедиишкиннеринге доктаагаш, үлетпүрнү, тудугну, транспортту болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин СЭКП хоорковунуң, ооң бюрозунуң удуртуп турарында четпестерни демдеглээн. Партийжи организакчы болгаш идей-политиктиг ажылды күштелдирериниң, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң сорулгаларын шиитпирлээринге партия эге организацияларының дайынчы арга-шинээзин бедидериниң, ажылчы чоннарны, аныяк салгалды кижизидеринге күш-ажылчы коллективтерниң ролюн күштелдирериниң, социалистиг чарышты улам калбартырының чугулазын ол айыткан. Ооң-биле кады эш Ширшин СЭКП ТК-ның декабрь (1973 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге база партияга, совет улуска СЭКП ТК-ның Кыйгырыынга дүүштүр партия организацияларының ээлчеглиг сорулгаларынга доктааган.

СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлерин база беш чылдың планныг сорулгаларын чедиишкинниг күүседиринче ажылчы чоннарның күжүн мобилизастаар база партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылдың деңнелин бедидер талазы-биле хоорайның партия организациязының сорулгаларын айыткан доктаалды конференция хүлээп алган.

С. ШОЙГУ,

«Шынның» тускай корреспондентизи.

БИСТИҢ ЧУРТУВУСТА

СОРУК КИРИИШКИН

Партияга, совет улуска СЭКП Төп Комитединиң Кыйгырыы совет кижилерниң күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүн хайныктырган. Кыйгырыгның чалбыыштыг одуруглары-биле сорук кирген миллион-миллион ажылчыннар болгаш инженерлер, колхозчулар болгаш совхозтар ажылчыннары, эртемденнер беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбак нептередир деп боттарының шиитпирлиг чоруун илергейлеп турарлар.

СЭКП ТК-ның документизин бүгү чурт калбаа-биле чугаалажып турар. Заводтарның, фабрикаларның, тудугларның, колхозтарның, эртем албан черлериниң коллективтери Төп Комитеттиң Кыйгырыынга харыы кылдыр уткуштур пландарны ап турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрерин дүргедедиринче, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидеринче угландыр ажылчы чоннар социалистиг чарышче онза кичээңгейни салып турар.

Төп Комитеттиң Кыйгырыын чурттуң ажыл-ишчилери изиг-биле чүүлдүгзүнүп, чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турарының дугайын СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып турар.

МОСКВА. СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыын даштыкы чурттар-биле найыралдың болгаш культура харылзааларының совет ниитилелдер Эвилелиниң президиуму калбак хуралынга чугаалашкан.

Даштыкы чурттар-биле найырал болгаш культура харылзааларының ниитилелдеринде каттышкан совет хөй-ниитиниң калбак бөлүктериниң өмүнээзинден хуралдың киржикчилери СЭКП ТК-ның Кыйгырыын изиг-биле чүүлдүгзүнген болгаш коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга совет улустуң чедиишкиннерин, Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын даштыкы хөй-ниитиге калбаа-биле таныштырып, улустар аразынга билчиишкинни, кады ажылдажылганы болгаш найыралды улам ыңай быжыглаарынче угланган ажылды идепкейлиг чорударынче найыралдың совет ниитилелдер Эвилелинде бактааган бүгү организацияларны кыйгырган.

ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ. СЭКП ТК-ның Кыйгырыынга харыы кылдыр Камчатканың судно септекчилери беш чылдың дөрткү чылында тывыш судноларының барык деӊ кезиин хуусаа бетинде септеп доозарын, ынчангаш балыкчыларның алган социалистиг хүлээлгелерин күүседирде оларга ооң-биле дузалаарын шиитпирлээн.

Чартык ортулуктуң судно септекчилери эрткен чылын септелгениң хуусааларын кызырып тургаш, тывыш үезиниң үш муң хонуун камнап алган. Мурнакчыларның чедип алган эки дуржулгазын өске коллективтерде база ажыглай берген.

КЫЗЫЛ. СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыын Тываның чер болганында калбаа-биле чугаалажып турар. Автономнуг аныяк республиканың бүгү коммунистериниң, бүгү ажылчы чоннарының күш-ажылчы сорук кириишкининин ол Кыйгырыг хайныктырган.

Тываның хоорайларының болгаш суурларының ажыл-ишчилеринге ол төөгүлүг документини тайылбырлаарынга үш муң ажыг илеткелчилер, лекторлар, агитаторлар, политинформаторлар киржип турар.

Автономнуг республикада эртип турар массалыг митингилерге болгаш хуралдарга үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудугларның коллективтери, колхоз болгаш совхоз шелдериниң база фермаларының ажыл-ишчилери боттарының бүгү күжүн, билиин, арга-мергежилин 1974 чылдың планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседиринге бээрин СЭКП-ниң Төп Комитединге бүзүредип турар.

Хамык станоктарның тергиини

Аар станоктар бүдүрериниң В. Я. Чубарь аттыг заводунга 200 тонна хире деңзилиг, беш метр хире диаметрлиг бүдүш кезектерин болбаазырадып ажылдаар токарь станогун бүдүрүп белеткээри доозулган.

Агрегаттың онза бүдүш шынары болган чүвелер чүгле ооң хемчээлдери эвес. Токарьлаар ындыг аар станоктарга программа ёзугаар башкарылдалыг ажылдаар арганы эң баштай ажыглаан. Кылыр ажылдарның шуптузун чурагайлап, дүүштүрүлге кылып бээр башкарылданың ийикпе баш бурунгаар онааштырылга кылып алыр системаның дузазы-биле тургузар программа ёзугаар күүсеткен туруп болур. Узун дурту 14 метр чедип турар бүдүш кезектериниң чамдык участоктарын сорунзалыг лентага төлевилеп берген даалга ёзугаар болбаазырадыр.

Кончуг улуг ол станоктуң база бир онза үнелиг талазы бар. Ооң кылбас-ла чүвези чок: кылыгны сомнай аарак болгаш ылап болбаазырадыр, хоюглап, дозулап каар ажыл кылып шыдаар. Станоктуң дериг, херекселдери 15-тен 300 килограмм чедип турар деңзилиг! Ынчангаш ооң оларны турар черлеринче кедуртуп алыр дерии бар. Агрегатты токарь, электрик болгаш гидравлика талазы-биле тускай мергежилдиг бир кижи составтыг «экипаж» ажылдадыр.

Краматорскиниң станок тудугжулары ол агрегатты Харьковтуң турбина тудугжуларынга чорудуп берген. Аңаа эң күчүлүг турбиналарның роторларын ооң-биле таарыштыр болбаазырадып ажылдаар.

(СЭТА-ның корр.).

КРАМАТОРСК.

Байкалда электродамчыдылга шугуму

Улуг күштүг электродамчыдылга шугумнарының каң адагаштары Бурятияның соңгу талазынче улам ыңай шууужуп бар чорууру. Чаа чылдың баштайгы хүннеринде күрүнениң чаңгыс аай энергетика системазындан Турка — Баргузин-Аксы участокче электри күжүн дамчыдып берген.

Электродамчыдылга шугугумун тудуп тургузары берге байдалга эрткен. Тудугжулар 80 километр черге таңды сыннарны эртип, тайга шыргайларынга дамчыдылга адагаштарын тургузуп, тулаа, хемнер кежилдир дамчыдылга удазыннарын шөйген.

Ам күрүнениң энергетика системазының электри күжүн балыкчылар сууру Баргузин-Аксының кварталдары биле бүдүрүлге черлеринге, ыяш кезер черлерге, Байкал чоокавызының болгаш Баргузин аймактарының көдээ ажыл-агый объектилеринге дамчыдып берген.

Байкалдың чөөн эриин дургаар улуг, биче суурларны электрижидерин бо чылын база уламчылаар. Оон каң адагаштар республиканың соңгу — Курумкан аймаанче база «шуужар».

Бурятияның ыраккы суурларынга шупту муң-муң километр дурттуг электродамчыдылга шугумнарын шөөр.

(СЭТА-ның корр.).

УЛАН-УДЭ.

Поездилер аартаан

Уссури депозунуң локомотивтер бригадалары СЭКП Төп Комитединиң Кыйгырыынга ажыл-ишчи ёзу-биле харыылап, электровозтарның күчүзүн улам четче ажыглап тургаш, поездилерниң деңзи нормазын 400 тонна чедир улгаттырар деп шиитпирлээн.

Депо коллективи беш чылдың үшкү чылында чедиишкинниг ажылдаан. Чүък сөөртүрүнүң планын хуусаазындан барык бир ай эрте күүсеткен, аар деңзилиг 11 муң составтың аргыжылгазын эрттирген, олар улус ажыл-агыйының ийи миллион тонна хире чүъгүн сөөрткен. Аар чүъктүг составтар башкарарынга локомотивтер бригадаларының чедип алган дуржулгазы база дугуйларның дайгактаарын эвээжедир кылдыр электровозтарны эде дерип алганы уссурийжилерниң 3800 тонна хире деңзилиг поездилер башкарып аргыштырарынга дуза чедирер.

Уссури депозунуң локомотивтер бригадалары поездилерниң деңзи нормаларын улгаттырып тургаш, беш чылдың дөрткү чылында 5 миллион ажыг тонна чүъкту немей сөөртүп шыдаар.

(СЭТА-ның корр.).

Уссурийск,
ПРИМОРЬЕ КРАЙ.

ВЛКСМ-ниң область конференциязынга Барын-Хемчик районнуң комсомол организациязындан келген бөлүк делегаттар.

О. ОХЕМЧИКТИН фотозу.

МАЛ АЖЫЛЫНДА КОММУНИСТЕР

Улуг-Хем районда «Найырал» совхозтуң парткому чеди эге организациядан тургустунган. Ажыл-агыйның кол угланыышкыны хой ажылы болганда, коммунистерниң алдан хире хуузу мал ажылында хаара туттунган. Эрткен чылын совхоз күрүнеге дүк садарының планын 100,9 хуу, эъттиң планын 101 хуу күүсеткен болгаш күскү дүжүттү бүрүнү-биле ажаап алган.

Шиитпирлиг 1973 чылда партия болгаш чазактың орден-хавыяалары-биле шаннатканнарның аразында коммунистер база хөй. Хойжу Седен Монгуш Октябрь Революциязы орден-биле, саанчы Чечен Ламдын — Күш-ажылдың Кызыл Туг орден-биле, хойжу Очур-оол Сат, өшкү кадарчызы Соскармаа Чанзан олар Хүндүлелдиң Демдээ орден-биле шаннатканнар.

Совхозтуң шээр болгаш бода малының баш саны ам 42 муң турганындан 1980 чылга чедир ол 67 муң баш болур ужурлуг. Бо улуг сорулганы чедиишкинниг күүседириниң аргалары, курлавырлары ажыл-агыйда бар. Өшкү кадарчызы Соскармаа Чанзан 1972 чылда чүс өшкүден 115 анайны, а 1973 чылда 125 анайны алган. Хойжу Седен Монгуш 1972 чылда чүс хойдан 105 хураганны алган. Эрткен чылын чүс хойга онааштыр 114 хураганны өстүрген. Ол ышкаш Матвей Кызыл-оол ийи чыл дургузунда чүс хойдан-на 103 хураганны ап келген. Чыл келген тудумна чүс хойдан тозан ажыг хураганнарны өстүрүп турар хойжуларның саны өзүп турар. Амгы үеде совхозтуң шээр малы 114, а бода малы 35 коданнарда кыштаглап турарлар. Чоокта чаа партком кежигүннери кыштаглаашкынның байдалын хынап көөрү-биле тускай үнүүшкүннү чорудкан. Боттарының харылап турар ажылынга кызымак, кыштагларын, чурттаар бажыңнарын эки септеп, мал чемин арбын белеткеп алган мурнакчы малчыннарның коданнарында байдал эки. Мында база-ла үлегерлиг чижекти бир-ле дугаарында коммунистер: Соскармаа Чанзан, Очур-оол Сат, Өлгенмей Даш болгаш өске-даа эштер көргүзүп турар.

Онаашкан ажылынга харысалгазы кошкак, бажыңын болгаш кажааларны чедир септевээн, кыштаанда мал чеми чедир дүжүртүнмээн малчыннар агаар-бойдустуң соок үезинде улуг бергедээшкинге таваржып, дүвүренчиг байдалда турары хыналдадан илерээн.

Ажыл-агыйда үш улуг салбыр бар. Совхозтуң парткому Кара-Тал болгаш Үрбүн салбырларының ажыл-чорудулгазын анализтеп көрген. Кара-Тал салбырында (эргелекчизи А. Аржаалай, партия эге организациязының секретары Х. Кызыл-оол, профэвилел месткомунуң даргазы С. Тюлюш) байдал чүгээр эки. Бүгү-ле организас-массалыг ажылды партбюро профэвилел болгаш комсомол организациялары-биле кады багай эвес чорудуп турар. Саанчы Ч. Динисти комсомолду дамчыштыр партия кежигүнүнүң кандидадынга хүлээп алган.

Салбырда политөөредилгениң ийи школазы, экономиктиг билиглерниң үндезиннерин өөренир бөлгүм, коммунистиг күш-ажылдың школазы үзүктел чок ажылдап турар. Кара-Талдың малчыннарында зооветеринарлыг өөредилгени организастаан. Партия эге организациязының хуралы Устав ёзугаар эртип, коммунистерниң харысалгазын бедидер-айтырыг күштелген. Ында хөй-ниитиниң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээрлер-биле шыңгыы демиселди чорудуп, организас-массалыг, тайылбыр ажылының экижээнинден корум-чурум үрээр чоруктар эвээжээн. Салбырның Кара-Тал сүт-бараан фермазы коммунистиг күш-ажылдың коллективи деп бедик атты эдилеп турар.

Бо салбырның ажылы-биле деңнеп көөрге, Үрбүн салбырында байдал багай болгаш организас-массалыг ажылдың деңнели дыка куду. Салбырның эргелээр чери, ында партбюро болгаш профэвилел комитеди ажылчын коллективти сырый каттыштырып шыдавааныйдан ында бүдүрүлгечи көргүзүглер чавыс, сагылга-чурум кошкак болгаш организастыг ажыл чогуур деңнелге чедир тургустунмаан. Эрткен чылдың декабрьда салбырның баштаар чериниң хуралынга бо дугайын чугаалашкаш, ажыл-иште четпестерни кыска хуусаада чайладып, политмассалыг болгаш кижизидилге ажылын экижидериниң дугайында шыңгыы чугааны кылган.

Амгы үеде совхозтуң дирекциязы, партбюро болгаш өске-даа хөй-ниитиниң организациялары ниитиниң малын хүр кыштадырының болгаш малдың чаш төлүн онча-менди алырының хемчеглерин ап турар. Партбюро кежигүннери мал ажылының кол-кол адырларында ажылды хайгаараары-биле быжыглаттынган. Чаш төлдү алыр үеде хойжуларга дузалажыр сакманщиктерниң хуваалдазын кылган. Бо ажылга комсомол комитеди, херээженнер чөвүлели идепкейин көргүскен. Кышкы иште турар малчыннарны эргежок чугула бараан-биле хандырып бээри-биле совхозтуң ажылчын кооперациязы үш автолавканы быжыглаан. Олар ам кыштагларже доктаамал үнүүшкүннү кылып турарлар.

Шиитпирлиг 1973 чылдың күжениишкиниг ижин уламчылавышаан, совхозтуң малчыннары чаа 1974 чылдың социалистиг хүлээлгезин алган. Ону күүседир дээш дирекция, партия болгаш өске-даа хөй-ниити организациялары шиитпирлиг хемчегни алыр апаар.

С. ТАСПАЙ,

совхозта партком кежигүнү.

ВЛКСМ-НИҢ XVI ОБЛАСТЬ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Дүүн Кызылга ВЛКСМ-ниң XVI область конференциязы болуп эрткен. Аңаа «Партияның XXIV съездизиниң, ВЛКСМ-ниң XVI съездизиниң шиитпирлерин күүседип турарының болгаш аныяктарның коммунистиг кижизидилгезин улам экижидер сорулгалар дугайында» отчёт илеткелди ВЛКСМ Тыва обкомунуң бирги секретары **А. А. Ромашов**, комсомолдуң область организациязының ревизия комиссиязының отчёдун ооң даргазы **К. С. Ондур** кылган.

«Алдан-Маадыр» совхозтуң хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Д. Н. Ооржак**, ВЛКСМ-ниң Улуг-Хем райкомунуң бирги секретары **Л. Шабалина**, «Саян» совхозта ВЛКСМ комитединиң секретары **В. Маады**, «Тывакобальт» комбинатта ВЛКСМ комитединиң секретары **В. Кузьмин** болгаш өске-даа делегаттар илеткел талазы-биле санал бергеннер.

Конференция ВЛКСМ обкомунуң болгаш комсомолдуң область организациязының ревизия комиссиязының чаа составын база ол ышкаш ВЛКСМ-ниң XVII съездизинге делегаттарны соңгаан.

СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары **Г. Ч. Ширшин** база ВЛКСМ ТК-ның төлээзи **А. Соторов** олар конференцияның ажылынга киржип, чүве чугаалааннар.

ВЛКСМ-ниң XVI область конференциязы Тываның комсомол организациязының сорулгаларын айыткан доктаалды хүлээп алган.

«ШЫННЫҢ» ПОЧТАЗЫНДАН

Септелге баазазы

Республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкынының септелге-тудуг эргелелиниң тудугжулары «Сельхозтехниканың» Кызылда районнар аразының каттыжыышкынынга чаа септелге-механиктиг мастерскаяны тудуп, ажыглаалга дужааган.

Бо мастерскаяның ажыктыг шөлү 3200 дөрбелчин метр. Аңаа хары угда ДТ-75, МТЗ-50 тракторларны болгаш Газ-69, Зил-130 автомашиналарны септээр аргалыг. Мында янзы-бүрү хевириниң септелге ажылдарын чорударынга таарыштыр тургускан тускай цехтерни станоктар болгаш өске-даа дериг-херекселдер-биле хандырган.

И. ТЕМИР.

Аныяк чаартыкчылар

Республиканың аныяк чогаадыкчылары болгаш чаартыкчылары эрткен чылда улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларында техниктиг депшилгеге, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидеринге чогаадыкчы үлүүн киргеннер. Оларның киирген 300 саналдарының 200 хирезин бүдүрүлгеге шиңгээткен болгаш ооң экономиктиг ажыы 250 муң рубль болган.

Бо талазы-биле эң хөй саналдарны «Тыва даг-дүгү» комбинаттың аныяк чогаадыкчылары болгаш чаартыкчылары киирген. «Эң эки аныяк чаартыкчы» деп конкурс үезинде олардан 88 янзы-бүрү санал киирген болгаш ооң хөй кезиин боттандырганы-биле 52 муң рубль түңнүг экономиктиг ажык чедип алдынган. «Тыва кобальт» комбинаттың чаартыкчыларының киирген саналдарын бүдүрүлгеге шиңгээткениниң ачызында 800 тонна хөмүр-дашты, 600 муң киловатт-шак энергияны камнап алган.

С. МИНДИРЯ.

Он беш чыл

«Тоора-Хем» совхозтуң Ий салбырында тракторист Монгуш Калзан ол ажылында 15 чыл боор турар. Ооң трактору үрелгеш, ажыл чок туруп алган таварылга болбаан. Механизатор часкы тарылга, күскү дүжүт ажаалдазының, чайын мал чеминиң белеткелиниң үезинде үзүктел чок ажылдап келген.

Монгуш Калзанның тракторy кыжын мал чеми, ыяш сөөртүр ажылче шилчиир.

Тоску беш чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш, хоочун тракторист мал челиниң сөөртүлгезинде эрестиг ажылдап турар.

Д. АЙР-САНАА.

Он харлыг трактор

Кара-оол Дамбаажыкович Донгактың эдилеп турары № 39 «МТЗ-50» трактор ам он харлыг. Ук эттин ол ажыл-агыйга кады келген өөрүнүн хөйү-ле үндүр бижиттинген.

Кара-оол Донгакка чаа трактор алырын каш-даа катап сүмелээн. Ынчалза-даа тракторист ынаваан. К. Донгак эрткен 1973 чылда бодунуң «кырганы»-биле 590 эталлон гектар черни ажылдап кылган.

Ч. МОНГУШ.
«Чыраа-Бажы» совхоз.

Курстар

Механизатор, чолаачы мергежилдиг кадрлар-биле четче хандыртынар, оларның квалификациязын бедидер дээш Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы» колхозтуң баштаар чери бо чылын чолаачылар болгаш трактористер курузун организастаан.

Автомашина башкарар эргени чедип алыры-биле 35 кижи чолаачылар курузунда өөренип турар. Бирги болгаш ийиги класстың трактористи болурун күзээн 18 механизатор курста мергежилин бедидип турар. Колхозтуң инженерлери М. Сүктер-оол, М. Доржу курстарның ажылын удуртуп, башкылап турар. Курсантылар литература, көргүзүг материалдары-биле, өөреникринге таарымчалыг өрээл-биле хандыртынган. Чадааның «Сельхозтехниканың» каттыжыышкынының инженер-техниктиг ажылдакчылары курстарның өөредилгезинге дузаны чедирип турар.

М. СЕВЕН.

ГАРАЖКА ЧУГАА

Дангаар эртен суурнуң ыржымы кончуг. Соок база шоолут эвес. Мөңгүн хыраалар ыяштарны, харын-даа чагылар дамчаан чиңге демир удазыннарны «чайырлапкан» тургулаар. Бүргег-даа ышкаш. Херек кырында ындыг эвес, Упса-Хөлден көдүрүлген туман Торгалыг салбырының чалгыяк аяк ышкаш девискээрин шыва берген турары ол.

Каш чылдар бурунгаар бо үеде Торгалыг суурга байдал мырыңай өске турган. Ындамында чолаачылар бажыңнарының чанында ыш-бус бургураан, доң моторларның эрип чалап, дүлей үн-биле, боску тунук кижи дег, каргыраалаары дыңналгылаар, чолаачылар падык барап-ла турар чүве.

Амгы байдал ындыг. «Торгалыг» совхозтуң төвүнге келген кижи суурнуң адаанда улуг ак гаражты эскерип каар. Ол делгем оран-сава совхозта бар бүгү техниканы бодунга сыңырып, машина-техниканың одаа боор турар.

— Өрт, кижи болгаш мал эмчилериниң машиналары, 2 автолавкадан ангыда безин. 40 автомашиналар бо гаражта турар—деп, гаражтың таңныылы, суурнуң амыдыралдың үндезилекчилериниң бирээзи Донгак Чамзырың чугаалайдыр.

Эртенгиниң сес шак четпээнде-ле, чолаачылар гаражка кээп эгеледи. Оларның аразында Д. Кызыл-оол, М. Аржай-оол, Д. Тараачы, Түлүш база Макал-оол Төгүс-оолдар, Шагдыр-оол, Даш-оол Куулар-лар дээш танывазым-даа чолаачылар «хөлгелерин» хынап көргеш, механик К. Чечек-оолга көргүскеш, «аъттаныптарынга» ыяк белеткенип турлар.

— Бистиң бо ырак-узак совхозувуска автомашина — шимчээр кол күжүвүс. Ол чок болза хамык ажыл канчап хөгжүүрүл? Мал чеми, тудуг материалдары, дус-кужур, хөмүр-даш сөөртүрү, малчыннарның ынаар-мынаар көжери дээш чүү чок дээр! Машина-балгатка чүгле чаңчыгып эвес, а ону амыдыралдың кол күжү кылдыр ажыглап билир апарганывыс бо-дур — деп, хоочун чолаачы, чолаачыларның профэвилел организациязының даргазы Донгак Кызыл-оолдуң чугаалааны дыка уткалыг болду.

Диспетчер өрээли. Көдээ Советтиң депутады, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, диспетчер Галина Давын-оолга чагыглар киирген салбыр эргелекчилери, бригадирлер кээп-ле тур. Диспетчер баштай, ырак рейстерже чорудар шыырак машиналарның чолаачыларынга орук бижиин кылып бере берди. «Шулуукай Донгак — Кызылче, Кара-оол Донгак — Сарыг-Хөлче, Биче-оол Балчый-оол—Чозаже, Тас-оол Донгак—Хамар белинде кыштагларже» дээн хуваалдалар улам-чылап-ла тур.

Совхозтуң мурнакчы чолаачызын диспетчерден айтырып алгаш, аңаа ужуражыры-биле чоруптум. Ооң адын Тас-оол Донгак дээр. Ол эрткен дүне Таңдыдан келген болду. Чээрби беш хар үезинде, чиңгежек сынныг, делгем эгиннерлиг эр «ГАЗ-52» деп маркалыг машинаның капоһун ажыдып алган картерде үзүнүн деңнелин хынаан тур.

Тас-оол Донгак-биле ооң ажылынга хамаарыштыр элээн чугаалаштывыс. Ынчалза-жок ол бодундан арай чайзып, мактанырындан шала эпчоксуна аарак: — Бо Дүпчүн Шуур-оол-биле чугаалажып көрүнерем, ол база мурнакчы чолаачы болгай—деп, чоогунда турган чолаачыже айыткаш, чугаалады.

— Ол чүң боор, кужурум. Сөөлгү кварталда сени сес муң тонна-километрни күүсеткен деп бижип каан тур ышкажыл. «98-25 ТВА» — машинаң дугаары безин бо тур. Хуу-биле болза 160-дыр — деп, Д. Шуур-оол ханада аскан көргүзүг самбыразын номчуй берди.

Шынап-ла Тас-оол мурнакчы чолаачы дээрзин чурагайлар чугаалап тур. Ооң дараазында Шулуукай Донгак дээш-ле, дөртен ажыг чолаачыларның даңзызы шөйлүп бада берген болду.

Тас-оол Донгак квартал санында-ла шаңналып, хөй-ниитиниң ажылынга база идепкейлиг киржип турар. Ол бодунуң чолаачы мергежилиниң, эш-өөрүнүң дугайында чоргаарал-биле мынчаар чугаалады:

«Бистиң совхозувустуң кол адыры — мал ажылы. Малдың баш санын, ооң продуктулуг чоруун көвүдедиринге чолаачылар база эвээш эвес үлүг-хуузун киирип турар. Сугтат чедишпес үеде суг дажып, шынаадан сигенни, тараалаң районнардан болбаазыраткан мал чемин үргүлчү сөөртүп тур бис. Ол ышкаш мал чуулдазынга херглээр креолинни Абакандан барып алыр-дыр бис. Кандыг-бир кыштагга, ында ниитиниң малынга кышкы үеде эң чугула боор турар чүүлдү чедире бээрге, малчыннар өөрүшкүлүг уткуп ап, «чолаачылар чок болза чүнү канчаар улус ыйнаан бис» деп чугаалажырын дыңнаргала, чолаачының үлүүн үнелээни илдең.

Бистиң чолаачылар коллективи найыралдыг болгаш салдынган сорулгаларны ак сеткилдиг күүседип турар. Бистиң кол сорулгавыс — бо тодарадыкчы чылда техникага камналгалыг, кывар-чаар чүүлдерни камнап алырындан аңгыда, совхозтуң мурнунда салдынган планныг онаалдаларны күүседиринге төлептиг бараан болуру».

В. СЕРЕН-ООЛ.

Эрткен шиитпирлиг чылда Валентина Донгак бир саар инектен-не 1400 килограмм сүт алыр дээн хүлээлгезин алдарлыы-биле күүсеткен.

ЧУРУКТА: Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының саанчызы **Валентина ДОНГАК.**

А. КОВАЛЕНКОНУҢ фотозу.

Иван Сади — Эрзин районда «Мөрен» колхозтуң аныяк малчыны, хойжу бригадада комсомол эге организациязының секретары. Ол чүгле ийи чыл дургузунда мал малдап турар-даа болза, ажыл-ишчи болгаш хөй-ниитичи талазы-биле чоннуң идегелин чаалап алган.

ЧУРУКТА: И. САДИ.

Хойжунуң шенелдези

Мөңгүн-Тайгада «Малчын» колхоз организастаттынып турда, Бады Донгак бир кодан хой хүлээп алган. Ажыл-ишке кызымаккай малчын бо чылга чедир төрээн колхозунга барык алды муң чыгыы хураганны доруктуруп берген. Ол чыл санында-ла чүс хойга онаажтыр 85-тен 95 чедир, чамдык чылдарда 100 хураганны-даа ап турган. 1973 чылда 100 хойдан 96 хураганны алган. Эш Донгак чаа, ажыктыг чүүлдерге сундулуг кижи.

«Адырам, бистиң Мөңгүн-Тайгага хойну эрте чазын хураганнадырын чүге боттандырып болбазыл?»—дээн бодал бир-ле катап ооң бажынга кирип келген. Хойжу бо талазы-биле хандыр боданып, ооң дугайында элээн хөй чүүлдерни планнап бижип алган.

Шенелде кылыры-биле 5—6 хойну ангылааш, март айның 15-тен ыңай ооллаар кылдыр эдержилгени чоруткан.

Бады Каң-оолович бир хүн колхоз төвүнге келгеш, улуг зоотехникке ужуражып, аңаа бодунуң бодалын чугаалаан.

Зоотехник малчынны кичээнгейлиг дыңнааш, мынча дээн:

— Кым-даа кижи үндезин чок чүве кылбас-ла болгай. Хойну эрте чазын ооладырын шенээр бодап турар ышкажынар чүл? Ындыг бе?

— Тускай эртемниглер чөпшээрээр чүве болза, ындыг шенелдени кылырын шиитпирлеп алган кижи мен.

— Чаа, ындыг-дыр, хоюңарның шуптузунга эвес, каш хойга шенелделен кылып көрүңер, ону бистер хайгаараар бис, Бады Каң-оолович — деп, зоотехник чөпшээрешкен.

Хойжунуң шенелдезиниң түңнели март айның ортан үезинде эгелээн. Алды хойнуң хураганы менди. Хураганнар дүрген деңгип, өзүп органнар. Олар каш хонганда хойлар-биле кады оъттап чоруп турар апарган. Ынчангаш оларга улуг ажаалда негеттинмээн. Ийи ай болган соонда олар кыжын төрээн хураганнар-биле деңнежи берген.

Чогум моон ажыы чүл деп айтырыгны хойжу бодунга салгаш, ону ханызы-биле сайгарып көрген. Бир чүүлүнде чазын төрүттүнген хураганнарны ажаарынга хөй сакманщиктер хереглеттинмес, улуг азыралдаа чок. Декабрь, январь айларда оолдаан хойларның хураганнары март, апрель айларга чедир элээн хөй сигенни болгаш өске-даа чемнерни чип кааптар. Ол чорук ажыл-агыйның ажыктыг чорударынга таарымчалыг эвес, сакманщиктерге 45 ажыг хонукта ажылдааны дээш төлевирни база бээр болгай. Ынчап кээрде, шынап-ла чарыгдал хөй болур.

Чазын чылыг үеде төрүттүнген хураганнар күзүн баргаш, кыжын төрүттүнген хураганнарны харын-даа ажып эртер. Чүге дээрге, чылыгда сула байдалга доруккан, элбек сүт эмген хураганнар шыырак болур.

— Мен эң баштай шенелдеге тургускан алды хоюмнуң хураганнарынга немелде чем-даа берип көрбедим, аксынче эмискик-даа сукпадым. Ынчангаш бо арганы бистиң Мөңгүн-Тайгага билдилиг ажыглап шыдаар болза, таарымчалыг дээрзин 1972 чылда көрдүм. Кыжын төрүттүнген хураганнар кышты кыштадыр, часты чазадыр незин эдерип, соглу берген эмиин соруп чоруур болгай. Чамдык хураганнар хөвээжий-даа бээр. Чүгле дүгү-биле улуг көстүр, а чамдыктары часкаар чайын кандыг-бир чылдагаанга таварышкаш, хорай бээр таварылгалар турар. Эрте чазын төрүттүнген хураганнарның дүгү силиг, 700—800 грамм чеде бээр.

Бады Каң-оолович бодунуң шенелдезинге долу бүзүрелдиг. Ынчангаш бо чылын төрүүр 280 ажыг хоюнуң эдержилгезин марттың ортандан эгелеп хураганнаар кылдыр чоруткан.

Хойжу мынчаар чугаалап орар:

— Чазын хөй хураганны менди алыр мен дээш, аңаа олуруп болбас. Хөй оолдаашкынынга чедир оларны эки одарладып, боозу улгады бээрге, кыштаг чоогунда курлап алган одарга кадарар. Чамдык күжү баксырай берген хойларга эртен, кежээ немелде чемнерни берип, хынамчалыг азыраарга эки.

К. ХЕРТЕК.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

НАЙЫРАЛЧЫ БЕСЕДА

ПРАГА. (СЭТА). ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары Г. Гусак январь сесте Прагага СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономаревту хүлээп алган. Б. Н. Пономарев «Тайбыңның болгаш социализмниң айтырыглары» журналдың ажылын чугаалажып көөр талазы-биле коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң чөвүлел хуралында СЭКП-ниң төлээлерин баштап чоруур. Чүректиң ханызындан, найыралдыг беседа чугаалашкан бүгү айтырыглар талазы-биле санал-оналдыг бүрүн дугжуушкунун илереткен.

ҮРГҮЛЧҮЛЕП ТУРАР

Африканың чаңгыс эвиниң организациязының камгалал айтырыгларының талазы-биле комиссиязы Гвинеяның найысылалында бодунуң ажылын үргүлчүлеп турар.

АЧО-нуң кежигүнү чурттарның шериг эксперттери Гвинея-Бисау Республикада байдалды болгаш-ол чуртка дуза чедирериниң боттуг айтырыгларын чугаалажып көрүп турар. Ол дээрге, комиссияның чугаалажып турары кол айтырыы болур. Гвинея-Бисау Республиканың улузу португали эжелекчилеринге удур эрес-маадырлыг демиселди чорудуп турар. Гвинея Республиканың президентизи Ахмед Секу Туре сессияга чүве чугаалааш, Африка дип колониалдыг мөлчүгделден долузу-биле хосталыр дээрзинге идегелин илереткен. Гвинея-Бисауга, Анголага, Мозамбикке Португалияның тергиидээшкинин узуткаарынга Африканың улустары долузу-биле шиитпирлиг деп А. Секу Туре демдеглээн.

(СЭТА).

МИНИСТРНИҢ ЧУГААЗЫ

КАИР. (СЭТА). Чоокку Чөөн чүк кризизин таарыштыр шиитпирлээр дугайында чугаалажыышкыннарга израиль таланың саададыр, шаптыктаар дээр кажарлаашкынныг арга ажыглап турарын ЕАР-ның шериг министри генерал Ахмед Исмаил Али буруу шаап, Г. А. Насер аттыг дээди шериг академиязының дыңнакчыларының өөредилге доосказ хуралынга чүве чугаалаан.

Араб черлерни эжелээрин Израильдиң эргежок чугула дээр үзелдиг, «кызыгаарларны айыыл чок болдурарының» теориязы деп турар чүвези бодунуң барымдаа чок хоозунун Синайга октябрь дайыны боор турда көргүскен дээрзин министр демдеглээн.

Октябрь тулчуушкуннары израиль шериг стратегиязынга чылча шавыышкынныг согуушкунну берген болгаш эң чаа нарын чепсекти тулчуушкун шөлдеринге египет чепсектиг күштерниң ажыглап шыдаарын бүзүредип көргүскен деп демдеглээш, министр ол тулчуушкуннарны чугаалаан.

Октябрь тулчуушкуннары египет шериглериниң бедик мергежилге өөренип алганын база тыылдың сырый каттыжыышкынныын болгаш ооң армияны деткип турарын көргүскен.

ДЭЭРБЕЧИ ХАЛДААШКЫН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың Коммунистиг партиязының Нью-Йоркта бажыңынче база бир дээрбечи халдаашкын болган. Январь 10-да дүне ол бажыңның эжиинче «билдинмес кижилер» өрт үндүрер бомба октапкан. Ооң түңнелинде материалдыг когарал улуг болган.

Американ коммунистерниң бажыңынга сөөлгү каш-ла ай дургузунда безин чөңгээлиг дээрбечи чеди халдаашкынның бирээзи ол болган. Ындыг турбуже, дуржок халдакчы идегеттерни полиция чаңгыс-даа катап тудуп албаан.

Ол халдаашкынга холбаштыр АКШ-тың Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Гэс Холл Нью-Йорктуң мэри А. Бимге чагаа чоруткаш, реаксылыг идегеттерниң чөңгээлиг үүлгедиглер кылырын соксадыр хемчеглерни доп-дораан алырын негээн.

АЖЫЛ СОКСАДЫЫШКЫНЫ

МАДРИД. (СЭТА). Астаньо Верфиниң 300 хире ажылчыны ажыл төлевирин улгаттырарын негээш, ажылдаарын соксады берген. Ук бүдүрүлге чериниң ажыл-ишчилериниң сөөлгү неделя дургузунда ийи катап ажыл соксатканы ол болган.

Эрге-чагырга черлери ажыл соксадып турарларның шиитпирлиин дерзии хемчеглер алырының дузазы-биле базарын оралдажып турар. Верфиниң ажыл соксадыышкынынга киришкен 200 ажылчынны ийи хүн дургузунда ажылдан чайлаткан.

СЕМИНАР

РИМ. (СЭТА). Рим чоогунда Фраттоккьяда Коммунизм айтырыгларының Тольятти аттыг институдунда херээженнер шимчээшкининиң айтырыгларының талазы-биле семинар эртип турар. Ол семинарга Компартия федерацияларының удуртулга черлериниң херээженнер ортузунга чорудар ажыл талазы-биле харыысалгалыг кежигүннери, массалыг демократтыг организацияларның төлээлекчилери, эртемденнер киржип турар. ИКП-ниң удуртулга чериниң кежигүнү Адриана Серони «Тольятти болгаш херээженнерни дең эргелиг болдурары дээш демисел» деп темалыг илеткел кылган.

ИКП-ниң Политбюро кежигүнү Паоло Буфалини «Коммунистер, католиктер болгаш херээженнер шимчээшкини» деп темалыг илеткел кылган.

Хүндүлүг ажыл-иш

ГАВАНА. Башкы кижиниң ажыл-ижи — республикада эң хүндүлүг ажылдарның бирээзи. Ол сөстү улуг кижилер-даа, уруглар-даа чоргаарал-биле адаар.

Революция мурнунда ажылчы куба кижиниң номчуп, бижиптер кылдыр өөренип аптарын бодаар шаа безин чок чораан. Чүгле улусчу эрге-чагырганың тургустунганының соонда ол ындыг аргалыг апарган. Ук эрге-чагырга эрткен үениң бирге уржуун — бижик билбес чорукту дораан узуткап эгелээн.

Ам Куба — Латин Америкага бижик билбес чорукту узуткап алган, баштайгы болгаш кара чаңгыс чурт. Ында херек кырында бүгү чон өөренип турар. Дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринге, ажылчын-тараачын факультеттерге, мергежил бедидериниң курстарынга чылдың-на чартык миллион кижи өөренип турар.

Школа, интернаттарның, техникум, институттарның болгаш өске-даа өөредилге черлериниң тудуу чурттуң алды можузунуң шуптузунда шалыпкын чоруп турар. 1972—1973 өөредилге чылында оларның хереглелдеринге барык 700 миллион песону үндүрүп берген.

(СЭТА).

УДУРЛАНЫЫШКЫН КҮШТЕЛГЕН

Пак Чжон Хиниң диктаторжу корум-чурумунга удурланыышкын Мурнуу Корейде улам-на күштелип турар апарган. Студентилерниң үш ай дургузунда хайныышкынныг шимчээшкиниң соонда демократтыг катап тургузары дээш демиселинге интеллигенцияның төлээлекчилери база киржип турар апарган. Политика болгаш шажын-чүдүлге талазы-биле 30 ажылдакчылар чуртка конституция ёзугаар реформаны чорударын, улуска кол-кол хостуг, демократтыг эргелерни хандырып бээрин Сеулдуң чагырыкчызындан негээн бижикти чорутканнар. 1972 чылдың октябрь айда дайын байдалын чарлааның соонда Пак Чжон Хиниң күш чок болдурганы конституцияны катап тургузар дугайында негелделге бир миллион кижиниң холунуң үжүүн чыыры дээш кампания чуртка калбарган. Чаа конституция Пак Чжон Хиге кызыгаар чок, кара туразында эргелерни берип турар.

Мурнуу Корейниң эң улуг дээн оппозиция партиязы—Чаа демократия партия конституция реформазы дээш демиселжир деп шиитпирлээниниң дугайын сөөлгү хүннерде чарлаан. Ол партияның чиңгине секретары Син До Хванның медеглээнин ёзугаар алырга, ол партия амгы конституцияны чаарты көөрүн болгаш ёзулуг демократияны катап тургузарын негээн.

Ындыг негелделерге харыы кылдыр диктаторжу эрге-чагырга истеп-сүрүүшкүннерни күштелдирип турар. Сеулдуң эрге-чагыргалары чаа чылдың мурнунда-ла Пак Чжон Хиниң политиказын шүгүмчүлээн чүүлдерни парлаарын хоругдаан. Эрге-чаргыргаларның «социалдыг болгаш экономиктиг байдалга айыылдыг» деп көрген материалдарны парлаарын база хоругдаан.

Диктатор Пак боду демократтыг чаартылгалар дээш чуртта калбарган шимчээшкинни «хоралакчы үүлгедиишкиннер-дир» деп көрүп турар. Январь сесте Сеулга чазактың чаа онза хемчеглериниң дугайын чарлаан. Амгы конституцияга кандыг-даа удурланыышкынны хоругдаан. «Айыыл чок чорукту бүгү-ле хемчеглер-биле быжыглаарынче», «күштерни улам улгаттырарынче» болгаш «Соңгу талага удур демисежиринче» кыйгырыглар Сеулдан тарап үнүп турар.

(СЭТА).

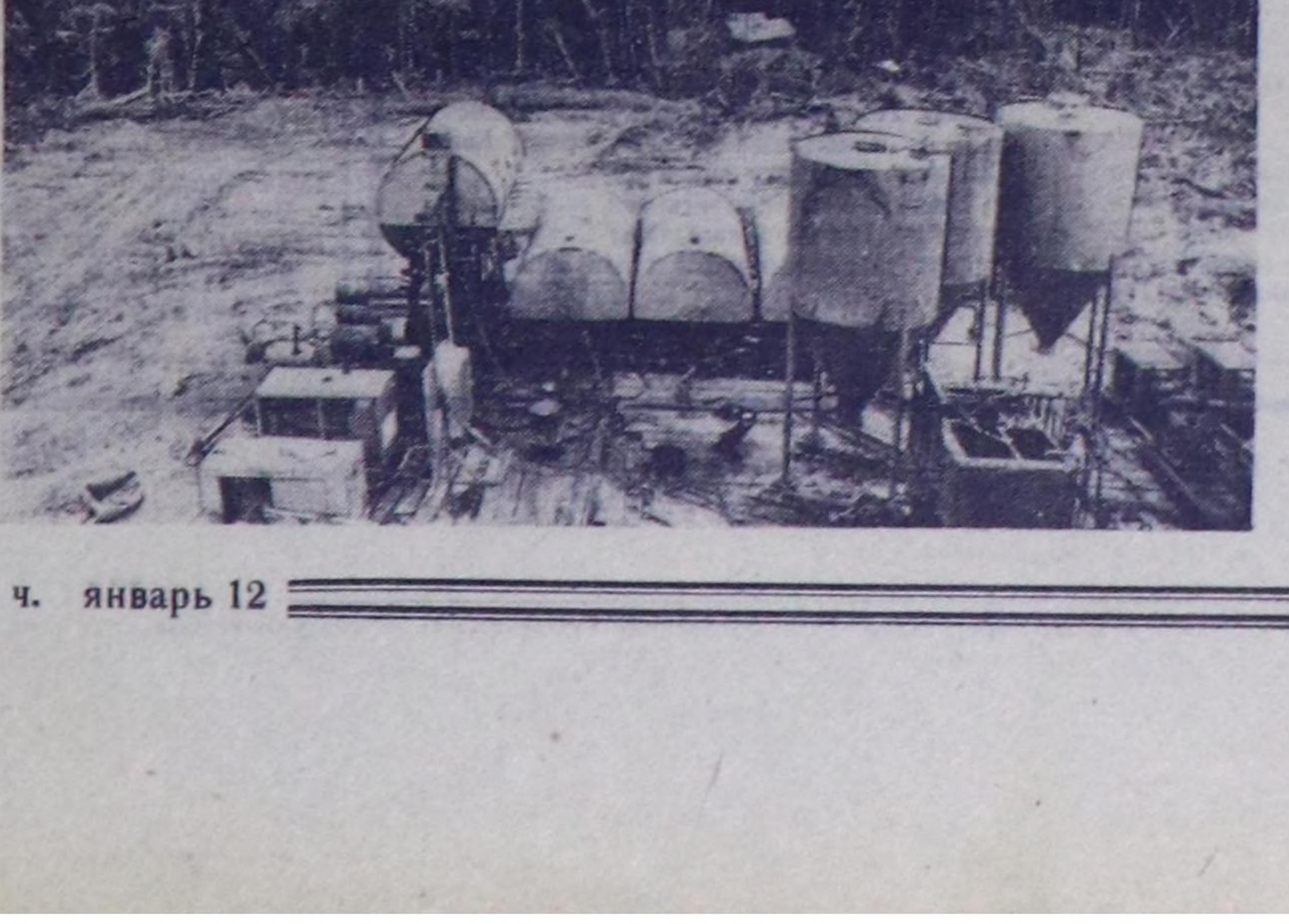

Перуда социал-экономика чаартылгалары чедиишкиниг эртип турар. АКШ-тың Перуга кара туразында үүлгедиглер кылып турган нефть монополияларының бирээзи «Интернэшнл петрлеум компаниини» национализастааш, күрүне холунга хүлээдип бергени президент Веласко Альварадонуң баштаан чазааның баштайгы базымнарының бирээзи болган. Империалистиг каттыжыышкыннарның ажыл-чорудулгазын кызыгаарлаары болгаш республиканың бойдус байлактарын перу улуска эгидип бээри ынчалдыр эгелээн.

Национал экономиканың нефть тывыжы, энергетика, балык тудары чижектиг кол адырларынга Перу республика бүрүнү-биле контроль тургузуп алган. Ону республика чоокта чаа тургустунган «Петроперу», «Электроперу», «Пескаперу» каттыжыышкыннарның ачызында чедип алган. Олар болгаш өске-даа национал бүдүрүлге черлери экономиканың күрүне секторун быжыглаарынга шиитпирлиг ужур-дузалыг.

ЧУРУКТА: ам Амазонка хемниң эзимниг шынааларында нефть казар черлер девискээринге хамык чепсек-херекселдерни совет вертолёттар аппарып берген.

Камера Пресс — СЭТА-ның фотозу.

Япон монополияларның күчүлелинге удур

БАНГКОК. (СЭТА). Японияның премьер-министри Танака Бангкокта чеде берген. Ооң доктааган аалчылар бажыңының чанынга хөй муң кижилиг чыскаал болган. Чыскаалга 3 муң ажыг студент киришкен. Олар Мурнуу-Чөөн Азия чурттарының үлетпүр хөгжүлдезин боогдап турар япон капиталдың политиказынга удурланыышкынын илергейлээн. Япон чазак Таиландының экономиказынга хора чедирип турар япон монополияларының үүлгедиглерин шуут ыйикпе өске-даа хевирлиг деткип турар деп, Таиландының 400 студентини эвилелдештирип турар национал студентилер төвү бодунуң мелегелелинге демдеглээн.

Ам Мурнуу Чөөн Азия чурттарынга баар чорууңуң үезинде Танаканың чугаалажыышкыннар эрттирер ийи чуртунуң бирээзи —Таиланд. Танака Филиппиныга чораан болгаш Бангкоктан чоруткаш, Сингапурга, Малайзияга болгаш Индонезияга баар.

Индонезияның экономиказында даштыкы чурттарның хамыктың мурнунда Японияның капиталының күчүлелинге удурланган студентилер ол чуртка каш-даа ай дургузунда хөлзеп келген. Япония биле Мурнуу Чөөн Азия чурттарының аразынга тыптып келген чөрүлдээлерни кандыг-бир арга-биле чажырар деп ынангаш, Танака ол чурттарга чорук кылып баар.

БАЗА·БИР ЧАРГЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чамдык кижилерниң эрге-дужаалдыг байдалын буруу ажыглап турарынга холбаштыр Мэриленд штаттың Балтимор хоорайынга база бир чаргы дойлуп үнген. Ол хоорайның «улуг кижилериниң» бирээзи Д. Андерсон шииттире берген. Олчаргак кызагалдар, чажыт сүлчээ-дугуржулгалар кылып, хээлилер ап турган болгаш үндүрүг хоойлузун чөрчүп үрээн дээш аңаа яла онааган.

Ылаңгыя боттарынга ажыктыг керээлер чарарын чедип алыксаан сес фирмадан 46 муң доллар хээли алгаш, 68 муң доллар олча-ажык үндүрүүн төлээриинден быдап үнген дээш Андерсонга яла онааган.

ЯНЗЫ-БҮРҮ МЕДЭЭЛЕР

Оларга шаңналдар

Тываның чамдык школаларында тургускулаан ыяш ажыл-агый болгаш натуралистер бригадаларының болгаш бөлгүмнериниң киржикчилери — өөреникчилер ниитилелге болгаш боттарынга ажыктыг хөй ажылдарны кылып турарлар. Оларның дыка хөйү ССРЭ-ниң Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезиниң киржикчилери болганнар. Тыва АССР-ниң школаларында ыяш ажыл-агый болгаш натуралистер бригадаларының, бөлгүмнериниң шылгараан кежигүннерин «УАЧД-ниң аныяк киржикчизи» деп медаль-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Улус ажыл-агый чедиишкиннериниң делгелгезиниң Кол комитеди доктаал хүлээп алган.

Делгелгениң бо медалын бистиң республиканың өөреникчилеринге бир-ле дугаарында тывыскан. Шаңнаткаңнарның аразында Таңды районнуң Балгазын ортумак школазының өөреникчизи Таня Кузнецова. Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыгның № 1 школазының өөреникчизи Федя Дюнов. Чөөн-Хемчик районнуң Чадаананың № 1 школазының өөреникчизи Сережа Семис-оол олар бар. Бо школачылар пөш, хады өстүреринге, эм болур үнүштерни чыырынга, бригадага дуржулга кылырынга чедиишкиннери дээш макталга төлептиг болганнар.

Республиканың аныяк натуралистер станциязының кежигүннери Кызылдың № 14 школазының өөреникчилери Ира Зайцева, Миша Бочкарев бойдус камгалаарының болгаш бойдустуң байлаан көвүдедириниң талазы-биле кылган ажылы дээш делгелгениң медалы-биле шаңнатканнар.

Х. АЛАШ-ООЛ.

◆

Оңгу чыынды

Тываның дыл, литература болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң эртем ажылдакчылары Оллар Дарыма биле Черлик-оол Куулар тыва тоолдарның оңгу чыындызын парлалгага белеткээш, ном үндүрер черге дужааганнар. Чыындыда маалырлыг, хуулгаазынныг диргг амытаннар дугайында болгаш шажын дугайында коччу-шоодуглуг тоолдар кирип турар. Тоолдарны республиканың аңгы-аңгы районнарындан чыып бижээн болгаш улустуң аас чогаалында диалект база дылдың өске-даа онзагай байдалдарын тодарадып турар материалдыг номчукчу сонуургаар. Номнуң тургузукчулары институттуң аас чогаал фондузунуң материалдарын хөйү-биле ажыглаан болгаш аңаа чогуур эртем ажылын кылган.

Оон-биле чергелештир тыва улустуң тоолчургу чугааларының (легендалар) баштайгы чыындызы «Кыс-Халыыр» деп номну филология эртемнериниң кандидады Доржу Куулар биле Черлик-оол Куулар белеткээн, ол ам парлаттынып турар.

Т. МОНГУШ.

◆

Пар тудукчулары

Совет болгаш даштыкы чурттарның зооцарктары биле цирктеринге чер амытаннары тудуп бээриниң сезону Уссури тайгазынга эгелей берген. Туткан дырбактыгларны, кырзаларны (Ыраккы Чөөн чүк күзеннерин) Приморьеден чорудуп берипкен. Дальнереченскиниң хүлээп алыышкын баазазынга баштайгы эликтер биле чер хаваннарын чедирип берген. Ол амытаннарны РСФСР-ниң болгаш Кавказтың Европа кезээнге турумчудар. Сахалин ортулуктуң ээзимнеринге турумчудар он сыын, мыйгакты, зоопарктарга аппаар гималай адыгларын тудары планнаттынган.

Крайга чылдың-на ийи чүс хире амытанны тудуп турар. Оларны вургулайынга «Дальнереченский» болгаш «Красноармейский» аңныыр ажыл-агыйларының аңчылары тудуп турар. Аңнар тудары ол ажыл-агыйларның тывыш ажылының онза хевири болу берген.

И. ПАЛАТОВ,
СЭТА-ның корр.

КИЖИЛЕРГЕ ЫНАКШЫЛ-БИЛЕ

Совет графика уран чүүлүнүң бүгү төөгүзү ССРЭ-ниң Уран чурулга академиязының залдарында делгелгеден тода көстүп турар. Ол делгелге бо чылдың январь 9-та, Бүгү-российжаның уран чурулга академиязын ССРЭ-ниң Уран чурулга академиязы кылдыр эде тургустунганының 25 чылынга тураскаадыр ажыттынган.

Чыгдынган муң ажыг ажылдар кирип турар бо делгелге хоочун графиктер В. Фаворский, Г. Верейский, А. Остроумова-Лебедева оларның ажылдары-биле эгелээн.

График-чурукчуларның чогаадыкчы ажылының кол темалары—революция, тайбың, бистиң кайгамчыктыг Төрээн чуртувус болуп турар. Революцияның баштыңчызы, Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинниң овур-хевири делгелгениң кол чүүлү болуп турар.

ССРЭ-ниң улустарының амыдыралын, бодал-сеткилин, күзелдерин хоочун мастерлер Н. Жуков, И. Кибрик, Б. Пророков, Н. Черемных, эстон графиктер Г. Рейндроф, И. Эйман, украин графиктер М. Дерегус, В. Касиян, эрмян чурукчу Г. Ханджян база өскелер-даа бедик мергежил болгаш кижилерге ынакшыл-биле боттарының ажылдарында көргүскеннер.

Орус, совет болгаш делегей классиктериниң чогаалдарынга хамаарышкан чурук каасталгалар делгелгеде калбаа-биле кирген.

(СЭТА).

1974 чылда делегейниң альпиниадазынга уткуштур Ленин сүүрүнүң баарынга, Ачик-Таш деп хемчигеш унунга, далай деңнелинден 3800 метр бедик черге делегейниң «Памир-74» дээр альпинисчи лагери ажыттынар.

Оон аңгы-аңгы чурттарның спортчулары Памирниң эң бедик дээн сүүр баштарынче: Лениниң (7134 м), Раздальный (6248 м), Безымянный (6852 м) дээр пиктерже үнүүшкүннерни кылыр ужурлуг.

Памирде Ленин пиги үргүлчүлеңдиг үе дургузунда эң-не бедик сүүр деп санаттырып турган. Ооң шыпшык бажынга чедир үнер дизе, оргу-дески черлерден эгелээш, кайгамчыктыг калыр-берт хая-даштарга чедир оруктарны эртер ужурлуг.

Ол черге делегей экспедицияларын кылыры чаңчыл апарган.

ЧУРУКТА: Алай шынаазындан Ленин пигинче көөрге ындыг хевирлиг болур.

О. КУЗЬМИННИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ТЫВА УЛУСТУҢ ЫРЛАРЫ

Алдарлыг артистер Каракыс Мунзук биле Максим Мунзук оларның дөртен чыл дургузунда Тываны кезип келгеш, чыып тургускан «Тыва улустуң ырлары» тускай ном боол үнүп келди. Бо ном «Ырлар» деп ат-биле 1956 чылда эң баштай парлаттынган, ону кайызын-даа тыппас бис.

Эрги, чаа үндүрүлгениң аразында ылгал коңчуг улуг. «Ырларда» 106 хире аялгалар болгаш 168 ырлар кирген болза. «Тыва улустуң ырларында» 138 хире аялга база 139 санныг ырлар парлаттынган. Аялгаларны көвүдеткеш, сөстерин кызырган. «Тыва улустуң ырларының» бир онзагай чүүлү болза, бурун шагның ырларының аялгазын кым ырлааның, сөзүн кымдан дыңнап бижээнин тайылбырлап киирген болгаш амгы үениң шүлүкчүлери чогааткылаан, ийи кижи кожамыктап ырлажыр ырларны немеп кииргилээн.

«Тыва улустуң ырларының» сөзүнүң редактору Юрий Кюнзегеш, аялгазының редактору Алексей Чыргал-оол олар нарын, берге ажылдарны кылып, бо номну тургускан эштерге боттуг дузаны чедирген, ооң бир херечизи — катаптаар чорукту барык болдурбаан. Ук чыындының эге чүүлүн Тываның дыл, литература болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институду бижээн. Ооң кол утказы болза тыва чоннуң ырларын кандыг эртемденнер баштай чыып бижип эгелээнин, оларның аялгаларын канчаар өөренип шинчилээнин база каяа-каяа парлай бергенин допчулап илереткенн болур. «Тыва улустуң ырлары» — бистиң уран чүүл бөлгүмнериниң ыраажыларынга онза дузалыг, оон ыңай улустуң ырларының аялгаларын, сөстерин уламчылап чыыр кижилерге база оларның бижиттинген тургузуун өөренип шинчилээр эртемденнерге ажыктыг материал болур-дур.

Бо номнуң дугайында рецензия эрткен чылдың декабрьда «Тываның аныяктары» солунга парлаттынганын сактып көрээл. «Тыва улустуң ырлары» деп ном — улуг ажылдың түңнели, чоннуң чогаалынга бердинген ынакшылдың барымдаазы-дыр.

Чээрби ажыг ырларның чүгле аялгазын бижээн ноталар бар, ырлаар дээрге, сөзү чок, ол коңчуг харааданчыг болду. Бот дугайты бодаарымга, бо хире көрүштүг номга чүгле аялгалыг болгаш сөстүг ырларны шилилдектеп киирген болза, дээштиг болгу дег. Сөзү чок, чүгле аялгазы бижиттинген таварылгада чүнү канчап болурул? Чижек куплетти бергей, чок болза, чүгле аялгалар чыындызын үндүргей.

«Бай-ла Хемчиим», «Самагалдай», «Хандагайты», «Кызыл-Чыраа», «Чашпы-Хем» деп ырларны бо чыындыда киргени магалыг. Ынчалза-жок аялгаларын хевээр арттыргаш, шаг-шагдан бээр туруп келген чечен-мерген сөстерин амгы үеге таарыштыр «эде кылыр» азы шуут өскерти бээр чоруктар бар-дыр. «Кундустуг» деп билдингир чер адын «куу даг» деп эреңгей сөс-биле солупкан. Каа-Хемниң кырганнары «Кундустугнуң баарындан» деп балырып турда, бо номда «Куу дагның баарындан» депкен болду. Аялгаларның чергелешкек дөмей аяннарын берип турга ш, «Теве-Хаяның» чаа сөзүн парлааш, чоннуң эрги сөзүн уттуп каапканы хомуданчыг. Ырлаарынче сундуккаш, сөстү чуду-каралап ажыглаарга, таарымча чок. Теве-Хаяны талыгырдан көөрге, дистинчипкен таңкылар дег, ол черле шын.

Оон ыңай «Межегей» деп улустуң ырызының сөзүн ырлаан кижи билдингир болгай. Ол кижиниң ырлаан сөзүн дыңнап бижээш, Седип-оол Токпак-оолович Танов «Өөренили» деп номунга ол ырны баштай парлаан. Бир чамдык ырларның ырлаан кижилериниң аттарын киирип турга ш, сураглыг «Межегейни» ырлаан кижиниң адын киирбейн барган.

Ук номну үндүрер мурнунда тускай эртемниг эштерге рецензиялатып алган болза, мындыг чижектиг чазыглардан чайлай дүжүп болурунуң аргазы турган ийик.

«Тыва улустуң ырларын» номчуңар, ырлажыңар. Чоннуң ырларының аялгаларын моон соңгаар-даа уламчылап чыыры, оларның уран-чечен сөс-домаан өөренири, аңаа камныг, хумагалыг болуру чугула.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

Эртем-практиктиг конференция

Школачыларның дыштанылга хүннеринде Сарыг-Сеп суурга алдарлыг совет педагог Василий Александрович Сухомлинскийниң педагогиктиг ажыл-чорудулгазынга тураскааткан конференция болуп эрткен. Аңаа районнуң бүгү школаларының башкылары чыглып кээп, идепкейлиг киришкен. Ийи хүн үргүлчүлээн эртем-практиктиг конференцияга В. А. Сухомлинскийниң педагогика ажыл-чорудулгазынга хамаарышкан 18 илеткелдерни болгаш дыңнадыгларны сайгарган. Конференцияны эрттирериниң белеткел ажылын районнуң методиктиг кабинединиң эргелекчизи эш Л. Ситкина эки удуртуп, организастыг чорудкан. Конференцияның ажылы чоруп турда, илеткел кылган башкыларның шилип алганы темазын, дыңнакчыларга солунун болгаш В. А. Сухомлинскийниң идеяларын хажыдылга чок дамчыдып бээрин, аңаа канчаар белеткенгенин хынап көөр 5 кижи составтыг комиссия ажылдап турган.

Конференцияның ажылын түңнеп, чамдык эки болган илеткелдерни тодараткан. Сарыг-Септиң кежээки школазының башкызы А. Жидееваның «Уран чурулга болгаш чуруктарны көөрү», Сарыг-Септиң № 1 школазының башкызы А. Орлованың «Уруглар кижизидилгезинге башкының мөзү-шынарының кижизидикчи ролю» Сарыг-Септиң Тока аттыг школазының башкызы С. Достайның «Угаан ажылынга уругларны канчаар өөредирил?», В. Чернованың «Сухомлинскийниң-биле школаның иштики каасталгазын канчаар кылза экил?» деп темаларга илеткелдери бедик үнелелди алган. Конференцияга илеткел кылган болгаш санал берген башкылар алдарлыг педагог Сухомлинскийниң бижээн «Уругларга бараалгаткан чүрек», «Хамааты болуру», «Оглумга чагаа» деп трилогиязын сайгарып, Сухомлинскийниң идеяларын практиктиг ажыл-чорудулгазынга канчаар ажыглаарын сүмелеп турганнар. Ол ышкаш бо конференцияның эгелеп кааны ажыктыг ажылды ооң-биле ара каaптайн, харын тус-тус школаларга кайы-бир тодаргай темаларны шилип алгаш, Сухомлинскийниң педагогиктиг ажылдарынга конференцияны эрттирерин сүмелээн. Бо конференция башкыларның бот-өөредилгезиниң түңнел кичээли болган дээрзин башкылар боттарының саналдарынга чугаалап турганнар.

И. ДОСТАЙ,
Сарыг-Септиң Тока аттыг школазының башкызы.

Каникул хүннеринде

Кызылдың «Пионер» кинотеатры— уругларның база бир ынак көрүлде чери. Кышкы каникул үезинде маңаа кино көөрү-биле келген уругларга солун-солун чүүлдерни белеткээн турган.

Чаа чылдың баштайгы хүннеринде школачылар Соок-Ирей биле Харжыгашка ужурашканнар. Дараазында хүннерде школачыларга кызыгааржылар ваадап чораан. Кино көөрү-биле келгеннерге №№ 1, 2, 3 болгаш 11 школаларның өөреникчилери концерттерни бараалгаткан.

Кинотеатрның фойезинге аныяк техниктер станциязының ус-шевер уругларының делгелгези турган болгаш уругларның чурулга школазының өөреникчилери боттарының чураан чуруктарын көргүскен.

— Каникул үезинде куду классттарның өөреникчилериниң ортузунга «Көөр сен аа!» деп темага чурук чуруушкунуң конкурузун организастадывыс. Аңаа дөрткү классчы Игорь Винокуров биле чеди классчы Маргарита Барахтаеваның чураан чуруктары эң эки үнелээшкинни алган,— деп кинотеатрның директору Эр Ивановна Лыскова чугаалады.

Каникулдар хүннеринде бо кинотеатрга ниитизи-биле 12500 өөреникчи кино көрген болгаш аңаа болуп турган солун чүүлдерге киришкен.

О. ИРГИТ.

БӨГҮН, ДААРТА

Хөгжүм-шии театрынга «Солдаттың кадайы» деп шии 12-13 хүннерде 19-30 шакта эгелээр.

Январь 12-де «Енисей» Культура бажыңынга «Сураглыг ыраажыларның үннери», «Энергетик» Культура бажыңынга «Арын-нүүрүн ышкынган кижилер дугайында» деп кежээлер. январь 13-те дыштанылга кежээлери 20 шакта болур.

Дыштанылга парыгынга хаак баазазы, теннис болгаш бильярд залдары 10 шактан эгелеп ажылдаар.

«Тайга» станциязынга болгаш Хербис даанга январь 12-13-те хоорайның албан, организация, бүдүрүлге черлериниң коллективтери ГТО нормаларын дужаар.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

ЧАГЫГ АЛЫКЧЫЛАРЫ

Кижи болгаш хоойлу

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сески чыыжының алдыгы сессиязы 1973 чылдың июль айда Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Күрүне нотариадының дугайында хүлээп алган Хоойлузу 1974 чылдың январь 1-ден эгелеп күштүг болуп эгелээн. Чагыг ёзугаар эт-хөреңгини салгап алырының талазы-биле нотариус Е. Г. Потёмкинаның чүүлүн бөгүнгү «Шында» парладывыс.

Кырып назылап, аарып азы озал-ондакка таваржып, амытындан чарлыр таварылгаларда эт-хөреңги салгап алыр кижилерге чагыгның шынзылгазын хоойлуда көрген тускай чурумну ёзугаар кылыр. Бир эвес ол ындыг негелделерге дүүшпес болза чагыг долузу-биле азы кезик-чамдыызы-биле күш чок апаар. Чагыг шынзылгазын ёзугаар алган хуу өнчү-хөреңгизин хамааты кижи эдилээр эргелиг.

РСФСР-ниң Хамааты кержээниниң Кодексиниң 535 чүүлүнге үндезилээш, чагыкчының назы четпээн азы ажылдаар шыңээ чок (оон иштинде азырап алган) уруглары, а ол ышкаш өлген кижиниң ажылдап шыдавас кадайы, азыракчы ада-иелери болгаш азыралыкчылары чагыгның байдалы хамаан чокка эт-хөреңгиниң болгаш бажың-балгаттың үштүң ийизин ыяап-ла алган турар.

Хамааты бүрүзү бодунуң эт-хөреңгизин чагыг ёзугаар чаңгыс азы элээн хөй кижилерге берип болур. Чижээ, мөчээн кижиниң назы четкен уруглары, ада-иези, акылары, дуңмалары бар-даа болза, эт-хөреңгизин түгле кадайынга чагып каап болур. Ол ышкаш хамаатылар боттарының чагыын күрүнеге азы чамдык кооператив организацияларынга-даа чагып каап болур.

Оон ыңай тус-тус эт-хөреңгини аңгы-аңгы кижилерге чагаап туруп база болур.

Бажыңны кадайынга, библиотеканы оглунга, мотоциклди уруунга чагаап туруп болур. Оон ыңай чагываан эт-хөреңгини РСФСР-ниң ХК-ның 532 чүүлү-биле оон чоок кижилери үлежип ап болур.

Чижээлээрге, хамааты Иванов бодунуң хуу бажыңының ийнин бирин уруунга чагып каап турган. А ооң ол-ла хире чартыы кымга-даа чагываан болган. Ооң мөчээниниң соонда оглу биле кызы ол эт-хөреңгини салгаар эргелиг турганнар. Бажыңның чагыттынмаан кезээн дүрүм ёзугаар ол ийи кижиге үлээр апаар. Түпкелинде бажыңның дөрттүң үжүн уруу, а дөрттүң бирин оглу алыр ужурлуг. Чагыгны хол-биле бижээп, ону кажан, кайы бижээнин айыткан, оон ээзи кижи холунуң үжүүн салган турар ужурлуг. Ону нотариалдыг конторага ыяап-ла шынзыттырар. Хамааты кижи кандыг-бир чылдагаан-биле бодунуң чагыын шынзыттырып ап шыдавас таварылгада чагыгны кым шынзылар ужурлуугул дээрзин хоойлуда айыткан.

Бүгү-ле таварылгада чагыгны бижимели-биле кылыры эргежок чугула. Чагыгны шынзыларының онзагай чуруму дараазында таварылгаларда тургускан.

Далай болгаш хем суднозунга эжиндирип чораан хамаатылар бодунуң тургускан чагыын судно капитанынга шынзыттырып болур. Шериг кижи ындыг чагыгны шериг кезээниң командиринге, госпитальда чыдар шериг кижи госпиталь начальниигинге шынзыттырар. ССРЭ-ниң даштыкыда турар хамаатылары боттарының чагыгларын ССРЭ-ниң элчин черинге азы элчин черинин агентизинге шынзыттырар. Эмнелгелерге, госпитальдарда, санаторийлерде болгаш өске-даа эмнелге-албан черлеринде эмнедип чыдарлар, инвалидтер бажыңнарында турар хамаатылар ындыг шынзылыганы кол. улуг азы дежурный эмчилерге кылдыртып ап болур. Арктикага пиинчилелдерге, экспедицияларга чораан кижилер чагыгны экспедиция начальниигинге шынзыттырар.

Хамааты кижи аарааш азы инвалид болганындан нотариалдыг конторага боду барып шыдавас болза, чагыгның шынзыдылгазын тургузарда нотариусту бажыңынче чалап болур.

Чагыгны шынзыдарда чагыг берикчизи боду ыяап-ла олуржур. Ынчангаш нотариус ажылдакчызы хамыктың мурнунда ол кым деп кижил, хоойлу ёзугаар чагыг берип шыдаар назы-хар четкеп, угаан-медерели четче кижи бе дээрзин тодаралыр. Чагыг төлевилелин кылып бээрин нотариуска дагзып база болур. Хоойлуга таарышпас чүүлдер айыткан чагыгны нотариалдыг конторалар шынзытпас.

Чижээ, хамааты кижи чагыг бээрде бажыңын оглунга, а ооң чанында участокту уруунга арттырар дээн дижик. Бажыңның чанының участогунуң чимистиг садын ажыглаар эрге дугайында ооң чагыы хоойлуга дүүшпейн турарын хамаатыга тайылбырлап бээр. Чүл дизе, чер күрүнениң хөреңгизи болгай. Ынчангаш ол участокту чүгле уң бажыңны ээлээн кижиниң ажыглалынга тургузар. Ындыг таварылгада уруунга бажыңны болгаш участокту чок-ла болза арттырарын чагывайн барып болур. Азы бажыңның чартыын уруунга арттыргаш, демги участоктуң чартыын ажыглаар эргени берип база болур. Чагыкчы кижи хоойлуга дүүшпес айтыышкын кылыр болза, нотариус ону шынзытпас хүлээлгелиг.

Бир эвес чагыкчы аарыгаржык азы кандыг-бир чылдагаан-биле чагыгга адын салып шыдавас болза, ооң дилээн ёзугаар күрүне нотариузунуң киржилгези-биле өске хамаатыга ат салдырып ап болур. Ол ышкаш ооң ат салып шыдавайн барганының чылдагаанын айтыр.

Чагыгны ийи экземпляр тургузар. Бирээзин нотариалдыг контораның херектеринге шыгжаар. Өскезин чагыг берикчизи кадагалаар.

Нотариус болгаш нотариалдыг конторалар ажылдакчылары чагыгны тургусканының база шынзытканының дугайында чажытты сагыыр хүлээлгелиг. Чагыг дугайында медээни чүгле ооң ээзиниң бодунга ийикпе прокуратуре, суд, истелге органнарының негелдези-биле азы чагыг берикчизиниң өлгениниң дугайында херечилел көргүскен таварылгада берип болур.

Чагыгны кайы-даа нотариалдыг конторага шынзыттырып болур. Ынчалза-даа ону чогумчалыг күүседирде чагыг берикчизиниң чурттап турар черинде нотариалдыг конторага шынзыттырза эки. Чүге дизе эт-хөреңги салгап алыр эргени тургузарда оон чурттап турар черинге кылыр.

Чагыг берикчизи кижи ат салганы болгаш нотариалдыг конторага шынзыттырган, чагыгны кандыг-даа үелерде күш чок болдуруп болур. Ону кылырда ооң мурнунда чагыгны солаан, чаа чагыгны тургузар ийикпе бодунуң баштайгы чагыын солуур дугайында билдириишкин бижиир.

Е. ПОТЕМКИНА.
Кызылдың күрүнениң бирги нотариал конторазының күрүнениң улуг нотариузу.

◆

Төрээн Тывавыстың чурумалдыг делгемнеринде.

Г. СИРОТИННИҢ фотозу.

◆

ОЛЧАЛЫГ БИЛЕТТЕР

БАШТАЙГЫ МЕДЭЭ-БИЛЕ

Чаа чылга уткуштур үндүрген РСФСР-ниң акша-бараан лотереязының 1973 чылдың декабрь 28-29-та болган тиражының таблицазын кызылчылар улуг сонуургал-биле манааннар. Оларның бүзүрели халас барбаан.

Таблица келген баштайгы хүнде «Кок-Тей» совхозтуң механиги Хамза Жарков акаалга кассазынга лотерея биледин көргүскен. Ону хынап көөрүвүске, аңаа 265 рубль өртектиг соодукчу таварышкан болду.

— Күзеп чораан эдим бо ийин—деп, ол өөрүп чугаалады.

Пенсионер Мария Самуиловна Сакашкотерелдери чаа чылга уткуштур лотерея билеттерин белекке берген. Оларның бирээзинге 335 рубль өртектиг «ЗИЛ» деп соодукчу таварышкан. Чербиниң школа-интернадының ажылчыны Владимир Зайцевтиң биледи 265 рубльдиң соодукчузун, Кызылдың № 2 школазының өөреникчизи Коля Стал-оол пылесосту ойнап алган.

Ниитизи-биле баштайгы ийи хүнде найысылалдың акаалга кассалары 3 муң ажыг түңнүг ойнаашкыннарны төлеп берген.

Т. ПЕРМЯКОВА.
Кызылдың төп акаалга кассазының ажылдакчызы.

Телевидение

ЯНВАРЬ 12-ДЕ

МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдылгалар программазы. 12.05—Медээлер. 12.10—Өңнүг телекөргүзүг. **«Диргг амытаннар делегейинде».** 13.10 **«Кадыкшыл».** Эртем-тайылбырлыг программа. 13.40—Хеврлиг чуңгулаашкынга ССРЭ-ниң Кубогу. Спортчу таңцылар. 15.10—Өңнүг телекөргүзүг. **«Угаанныг чүүлдер»** деп уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүүү. 1-ги сериязы. 16.20—16.30—Чапсар. 16.30—Вологданың хээлери. 16.50—**«Орус кыш»** деп уран чүүл фестивалы. Түңнел концерт. 1-ги кезээ.

КЫЗЫЛДАН

18.00—**«Тываның неделязы».** Информастыг программа. 18.15—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.30—**«Орус кыш»** деп уран чүүл фестивалы. Түңнел концерт. 2-ги кезээ. 20.00—Өңнүг телекөргүзүг. Хоккей талазы-биле делегей ужуражыышкыннары. **Швеция биле ССРЭ-ниң** чыынды командалары. 2-ги оюн. 20.45—А. Акранов, Г. Горин—**«Тореадор».** Телешии. 22.00—Өңнүг телекөргүзүг. **«Вилково»** деп документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүүү. 22.20—22.30—Чапсар. 22.30—**«Бистиң бажыңывыста».** Музыкалыг программа. 23.00—23.30—**«Үе».** Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ЯНВАРЬ 12-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Элезин уургайларының генералдары»** 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Кып кызыл чечекчигеш»** 9.30, **«Бо Васька кымга херегил?»** 11.10, **«Ринг»** 12.20, 14.40, 16.40, 20.30, **«Шокарлар херээ»** 18.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«10 дугаарлыг агент»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Кара капитан»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Телевизор ээлеринге

Телевизорну садып алган соонда 15 хонуктан эрттирбейн, магадылалга тургузарын Кызылдың телеательезе хамаатыларга дыңнадып тур.

Магадылалдыг хандырылгага киирбээн телевизорларның **БАШТАЙГЫ СЕПТЕЛГЕЗИН** ээзи боду төлээр апаар.

Бистиң адресивис: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, бажың № 42, телефон 30-91.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000 Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-51, харысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, кадаа ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Пар. ама 2. Тираж 15.953 ЧАГЫГ № 306.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1). ТС—00223.